

ΑΓΙΟΣ ΣΤΥΡΙΑΩΝ

ΠΕΡΙΟΔΙΚΗ ΕΚΔΟΣΙΣ ΙΕΡΑΣ ΜΗΤΡΟΠΟΛΕΩΣ ΤΡΙΜΥΘΟΥΝΤΟΣ

ΕΤΟΣ Β΄ | ΙΟΥΛΙΟΣ-ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ 2014 | ΤΕΥΧΟΣ ΣΤ΄

ΑΓΙΟΣ ΣΤΥΡΙΑΔΩΝ

ΠΕΡΙΟΔΙΚΗ
ΕΚΔΟΣΙΣ

ΤΕΥΧΟΣ ΣΤ'

ΕΤΟΣ Β'

ΙΕΡΑ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΣ
ΤΡΙΜΥΘΟΥΝΤΟΣ
ΛΕΥΚΩΣΙΑ 2014

Ἐκδότης - Ἰδιοκτῆτης:

Ἐρὰ Μητρόπολις Τριμυθοῦντος

Τ.Θ. 11001, 2550 Ἰδάλιον

Τηλ.: 00357-22527000

Fax: 00357-22526363

E-mail: info@imtrimythountos.org.cy

www.imtrimythountos.org.cy

Ἵπεύθυνος Σύνταξης - Ἐπιμελητής:

Ἀνδρέας Ζαχαρίου

Φιλολογική Ἐπιμέλεια:

Συντακτική Ὁμάδα τοῦ Περιοδικοῦ

ISSN: 2301-2536

Ἐκτύπωση:

Γραφικὲς Τέχνες «ΜΕΛΙΣΣΑ»

Τηλ.: 0030 23970 23313

E-mail: melissa@melissaprint.com

Τὰ ἀνυπόγραφα κείμενα προέρχονται ἀπὸ τὴ
Συντακτικὴ Ὁμάδα τοῦ Περιοδικοῦ.

Οἱ συνεργάτες καὶ ἀρθρογράφοι ἔχουν τὴν ἀπό-
λυτη εὐθύνη τῶν ἀπόψεων καὶ θέσεων πὸν ἐκ-
φράζουν.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΡΟΛΟΓΙΚΑ 1

ΕΟΡΤΙΑ – ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΑ
Ἄθ. Γλάρου, Ἡ ταπείνωση στὴ λειτουρ-
γικὴ ζωὴ 2

Χρ. Βασιλείαδη, Ἡ ὑμνολογία τῆς ἐορτῆς
τοῦ Γενεσίου τῆς Θεοτόκου 13

ΠΑΤΕΡΙΚΟΣ ΛΟΓΟΣ
Ἄρχιμ. Νικόλαου Ἰωαννίδη, Ἡ Παναγία
Μητέρα τοῦ Θεοῦ 17

Θ. Παπαβησσαρίωνος, «Ζεῦγος λογικῶν
τρυγόνων»: Οἱ Θεοπάτορες Ἰωακείμ καὶ
Ἄννα στὴ θεολογία τοῦ Ἰωάννου Δαμα-
σκηνοῦ 23

ΑΝΤΙΑΙΡΕΤΙΚΑ
Πρωτ. Β. Γεωργοπούλου, Ἱστοριοδογ-
ματικὲς ἀνακρίβειες Ἑλλήνων Προτεστα-
ντῶν γιὰ τὸ πρόσωπο τῆς Θεοτόκου..... 29

ΑΓΙΟΛΟΓΙΚΑ
π. Κωνσταντίνου Ἀθανασίου, Τὸ πρόσω-
πο καὶ ὁ ρόλος τῆς Παναγίας στὴν Ὀρ-
θοδοξία..... 33

Σ. Ἀλεξάνδρου, «Ἐμνήσθην τῆς Θεοτό-
κου»..... 37

ΠΟΙΚΙΛΑ ΚΑΙ ΙΣΤΟΡΙΚΑ
Ἄγγ. Χατζηγιάννου, Τὸ ἱερὸ προσκύνημα
τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου στὴ Γεθ-
σημανῆ καὶ ὁ τάφος τῆς Παναγίας 39

ΠΡΟΛΟΓΙΚΑ

«Ἰωακεὶμ καὶ Ἄννα πανηγυρίζουσι, τὴν ἀπαρχὴν τεκόντες, τῆς ἡμῶν σωτηρίας, τὴν μόνην Θεοτόκον».

Ὅντως, ἐκ τῶν κόλπων τοῦ Ἰωακεὶμ καὶ τῆς Ἄννης προέρχεται ἡ δόξα τῆς οἰκουμένης, γνωρίζεται ἡ χαρὰ τοῦ κόσμου, φανεροῦται αὐτή, διὰ τῆς ὁποίας ἀναιρεῖται ἡ προγονικὴ κατῆφεια καὶ ἀρά.

Γεννᾶται ἡ ἄνανδρος μήτηρ τοῦ ἀμήτορος πρὸ αἰῶνων καὶ ἐπ' ἐσχάτων τῶν ἡμερῶν ἀπάτορος Υἱοῦ· τιθηνεῖται ἡ τροφὸς τοῦ τρέφοντος πᾶσαν τὴν κτίση· ἐτοιμάζεται ὁ νυμφὼν τοῦ Μονογενοῦς.

Τὸ γενέσιο τῆς κόρης Μαρίας προμηνεῖ τὴν οἰκονομία τοῦ Θεοῦ· τὴ φανέρωση τοῦ μεγάλου μυστηρίου καὶ τὴν πρὸς τοὺς ἀνθρώπους συγκατάβαση τοῦ Κτίστου. Ἐξ αὐτῆς λαμβάνεται τὸ φύραμα τοῦ νέου Ἀδάμ, καὶ σώζεται τὸ γένος τῶν βροτῶν.

Αὕτη ἡ ἡμέρα Κυρίου· ἀγαλλιασώμεθα διὰ τοῦτο καὶ σκιρτήσωμεν θεοπρεπῶς, διὰ τὸ θυγάτριο, τὸν θρόνον τοῦ βασιλέως Θεοῦ, τῆς ἐλπίδος τῶν ἀνελπίστων.

Ὁ ὑπεύθυνος Σύνταξης

Η ΤΑΠΕΙΝΩΣΗ ΣΤΗ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΗ ΖΩΗ

Άθανασίου Γλάρου

Επίκουρου Καθηγητού Θεολογικής Σχολής ΕΚΠΑ

(Γ' ΜΕΡΟΣ)

Ο τελώνης είναι ο αντίποδας του Φαρισαίου, του ούμανιστικού προτύπου του θρησκευτικού ανθρώπου¹, ο οποίος βιώνει τη θρησκευτικότητα του ως αυτόνομημένη λειτουργική ύπαρξη². Η αυτόνομία προϋποθέτει μία έσωτερική αίσθηση αυτόαρκειας, ή όποια πηγάζει από την ύψηλοφροσύνη. Στερεί τον άνθρωπο από κάθε αίσθημα εγνωμοσύνης και ταπείνωσης πρὸς τὸν Θεό. Ματαιώνει κάθε προσπάθεια μετοχής στα μυστήρια που είναι όργανικά δεμένα με την Έκκλησία³. Ο σύγχρονος Φαρισαϊός παραμένει περιχαρακωμένος μέσα στα πλαίσια της αξιοπρεπούς κοινωνικής συμπεριφοράς. Συνήθως αποφεύγει τὸ μυστήριο τῆς μετανοίας ἀρκούμενος σὲ μία ατομική τακτοποίηση τῶν συνειδησιακῶν του προβλημάτων. Αλλά και όταν ἀκόμα προσέρχεται στὸ μυστήριο τῆς ἐξομολόγησης, τὸ κάνει με μία ἀπολογιστική ψυχραιμία, χωρίς συντριβή και ταπείνωση. Ἀντιμετωπίζει τὴ μετάνοια ὡς «δικαίωμα» και ὄχι ὡς ἐπίγνωση ἀμαρτίας⁴. Δὲν περιμένει νὰ λάβει τὴν ἄφεση ἀπὸ τὸν πνευματικό, τὸν όποιο βλέπει ὡς ἓνα γραφειοκράτη που θὰ πιστοποιήσει τὴν καλή του πρόθεση. Δημιουργεῖ στὸν ἑαυτό του μία ψευδαίσθηση ταπεινοφροσύνης που

1. Βλ. Ι. ΚΟΡΝΑΡΑΚΗ, «Ο άνθρωπος του ούμανισμού και ο άνθρωπος τῆς Ορθοδοξίας», σ. 271.

2. Στο ἴδιο, σσ. 261-262.

3. Ο Νικόλαος Καβάσιλας όνομάζει τὰ μυστήρια μέλη τῆς καρδιάς, κλαδιά φυτού και κλήματα ἀμπέλου: «Οὐ γὰρ ὀνόματος ἐνταῦθα κοινωνία μόνον, ἢ ἀναλογία ὁμοιότητος, ἀλλὰ πράγματος ταυτότης. Καὶ γὰρ σῶμα και αἷμα Χριστοῦ τὰ μυστήρια· ἀλλὰ τῇ Ἐκκλησίᾳ Χριστοῦ ταῦτα βρώσις ἔστι και πόσις ἀληθινή». Βλ. ΝΙΚΟΛΑΟΥ ΚΑΒΑΣΙΛΑ, *Έρμηνεία τῆς θείας Λειτουργίας*, ΑΗ', PG 150, 452CD.

4. ΣΥΜΕΩΝ Ν. ΘΕΟΛΟΓΟΥ, *Κατήχησις ΚΓ'*, σ. 305.

ἀπέχει πολύ ἀπὸ τὴν αὐθεντικὴ ταπείνωση τοῦ τελῶνη. Ὁ Φαρισαῖος αὐτοδικαιώνεται. Ἡ αὐτοδικαίωση εἶναι ψευδοδικαίωση γιατί δὲν βασίζεται στὴ λυτρωτικὴ δύναμη τοῦ μυστηρίου. Ὅτι ἰσχύει στὴν ἐξομολόγηση ἀφορᾶ καὶ στὰ ἄλλα μυστήρια. Ἀπὸ τὴ μία πλευρὰ ἡ ταπείνωση εἶναι δύναμη ποὺ παρέχεται καὶ αὐξάνει μὲ τὰ μυστήρια τῆς Ἐκκλησίας, καὶ ἀπὸ τὴν ἄλλη χωρὶς αὐτὴ τὰ μυστήρια παραμένουν ἀνεργήτα.

Ἕνα βῆμα πρὸ τῶν Ἀχράντων Μυστηρίων, ἡ Ἐκκλησία φέρνει στὸ προσκῆνιο τὸ πρόσωπο τοῦ ἐκ δεξιῶν Ληστῆ. Ὁ πιστὸς ὁμολογεῖ τὸ «Μνήσθητί μου Κύριε, ὅταν ἔλθῃς ἐν τῇ Βασιλείᾳ Σου». Καμία ἄλλη ὁμολογία πίστεως δὲν χρειάζεται πλέον, ὅταν πλησιάσει ὁ ἄνθρωπος τόσο κοντὰ στὸν Θεό του. Μὲ τὸ «μνήσθητι» ἱκετευτικὰ ζητεῖ τὴ συγκαταρίθμησή του ἀνάμεσα στοὺς καλεσμένους τοῦ Γαμήλιου Δείπνου⁵. Ὁ ληστὴς δὲν ζητᾶ σὰν τὸν τελῶνη τὸν ἴλασμό καὶ τὴ συμπάθεια τοῦ

5. Βλ. Ἀντίφωνο ἰδ', Ἀκολουθία τῶν Παθῶν: «Κύριε, ὁ τὸν Ληστὴν συνοδοιπόρον λαβὼν, τὸν ἐν αἵματι χεῖρας μολύναντα, καὶ ἡμᾶς σὺν αὐτῷ καταρίθμησον...» (ΤΡΙΩΔΙΟΝ, σ. 394).

Θεοῦ, ἀλλὰ τὴν ἀναίρεση τῆς τυραννίδας τοῦ ἐχθροῦ⁶, τὴν κατάφλεξη τῆς ἀμαρτίας⁷, τὸ ἄνοιγμα τῶν κρουνῶν τῆς ζωῆς⁸.

Ὁ ληστής «ληστεύει» ἀπὸ ὅλους τοὺς ἐναρέτους τὴν πρωτιὰ στὴ Βασιλεία. Μὲ τὴν ἀπλῆ καὶ ἀνεπιφύλακτη παραδοχὴ τῆς ἐνοχῆς του γίνεται δωροδοχὸς τῆς χάριτος. Βρίσκεται σὲ μία ὀριακὴ ὑπαρκτικὴ συνάντηση μὲ τὸν Χριστὸ καὶ κερδίζει «αὐθήμερόν»⁹ τὴν αἰώνια συντροφιά Του. Ἔχει τὴ «μικρὰν φωνήν» τοῦ μελλοθανάτου, ποὺ λίγο πρὶν σβήσει, βρίσκει τὴ δύναμη νὰ ἐκφράσει «μεγάλην πίστην» καὶ τελειῶς ἀναπάντεχα σφύζεται¹⁰. Σ' αὐτὸ τὸ ὀριακὸ σημεῖο μεταξὺ οὐρανοῦ καὶ γῆς βρίσκεται ὁ κοινωὸς τῶν Ἀχράντων Μυστηρίων. Προσέρχεται στὸ μυστήριον «ληστρικὰ θεολογῶν»¹¹ τὸ «Μνήσθητί μου Κύριε». Καμία ἀξιοσύνη, καμία δικαίωση τῶν πράξεων του δὲν δικαιολογεῖ τὴν εἴσοδο στὴ Βασιλεία. Κάθε αἴσθημα ἀξιομισθίας ἐκμηδενίζεται ἀπὸ τὴν «ἐξαγορά» του «ἐκ τῆς κατάρας τοῦ νόμου». Ἡ ζωὴ καὶ ἡ ἐλπίδα του προσφέρεται στὸν φιλόνηπο Δεσπότη ὡς παρακαταθήκη ἐμπιστοσύνης¹².

Οἱ ἀκροώμενοι τῆς Θείας Λειτουργίας, ἐκεῖνοι ποὺ τὴν παρακολουθοῦν, ἀλλὰ δὲν γεύονται τὴ Θεία Κοινωνία, βρίσκονται περισσότερο στὴ θέση τοῦ τελῶνι παρὰ τοῦ ληστή. Προσεύχονται στὸν Θεὸ ποὺ βρίσκεται «ἀπέναντί» τους καὶ ὄχι μέσα τους¹³. Καλοῦνται νὰ βιώσουν μὲ «τελωνικὴ» ταπεινώση τὴν ἀποχὴ τους ἀπὸ τὸ μυστήριον. Αὐτὸ δὲν σημαίνει ὅτι ἡ ταπεινώση τοῦ τελῶνι ἔχει μικρότερη ἀξία στὰ μάτια

6. Κάθισμα Σταυρώσιμο α', Ὁρθρου Παρασκευῆς, Ἦχος α', ΤΡΙΩΔΙΟΝ, σ. 449.

7. Κάθισμα Σταυρώσιμο α', Ὁρθρου Παρασκευῆς, Ἦχος βαρύς, ΤΡΙΩΔΙΟΝ, σ. 471.

8. Τροπάριον ζ', Μακαρισμῶν ἀκολουθίας Παθῶν, ΤΡΙΩΔΙΟΝ, σ. 395.

9. Ἐξαποστειλάριον, ἀκολουθίας Παθῶν, ΤΡΙΩΔΙΟΝ, σ. 398.

10. Ἀντίφωνον ιδ', ἀκολουθίας Παθῶν, ΤΡΙΩΔΙΟΝ, σ. 394.

11. Μέγας Κανὼν, θ' ᾠδῆ, τροπάριον 22, ΤΡΙΩΔΙΟΝ, σ. 287.

12. Πρβλ. τὴ χαμηλόφωνη εὐχὴ τοῦ ἱερέα πρὶν τὴν ἐκφώνηση τοῦ Πάτερ ἡμῶν: «Σοὶ παρακατιθέμεθα τὴν ζωὴν ἡμῶν ἅπασαν καὶ τὴν ἐλπίδα, Δέσποτα φιλόνηπο...» (ΙΕΡΑΤΙΚΟΝ, σ. 129).

13. «Μὴ προσευξόμεθα φαρισαϊκῶς ἀδελφοί· ὁ γὰρ ὑψῶν ἑαυτὸν ταπεινωθήσεται, ταπεινωθῶμεν ἐναντίον τοῦ Θεοῦ, τελωνικῶς διὰ νηστείας κρᾶζοντες· Ἰλάσθητι ἡμῖν ὁ Θεός, τοῖς ἀμαρτωλοῖς» (Στιχηρὸν Ἰδιόμελον α', Ἑσπερινοῦ Κυριακῆς Τελῶνου καὶ Φαρισαίου, ΤΡΙΩΔΙΟΝ, σ. 5).

τοῦ Θεοῦ ἀπὸ αὐτῆ τοῦ ληστῆ. Καὶ οἱ δύο, ὅπως ἐπισημαίνει ὁ Ἰωάννης τῆς Κλίμακος, λαμβάνουν περισσότερα ἀπὸ αὐτὰ ποὺ ζητοῦν, ὁ τελώνης ἀντὶ γὰρ ἰλασμό δικαίωση καὶ ὁ ληστής ἀντὶ γὰρ μνήμη εἴσοδο στὴ Βασιλεία τῶν οὐρανῶν¹⁴. Ἡ ζωὴ μέσα στὴν Ἐκκλησία δὲν εἶναι ἐπιβίωση, ἀλλὰ βίος πνευματικῆς ἀφθονίας καὶ πλούτου. Στὴν παραβολὴ τοῦ Καλοῦ Ποιμένος ὑπογραμμίζεται ὅτι ὁ Ποιμένας ἦλθε «ἵνα ζῶν ἔχωσιν καὶ περισσὸν ἔχωσιν»¹⁵. Οἱ μιμητὲς τῆς ταπείνωσης τοῦ τελώνη ἔχουν ὅλες τὶς προϋποθέσεις γιὰ νὰ ἐξελιχθοῦν σὲ «ἐκ δεξιῶν ληστὲς τῆς χάριτος» καὶ νὰ ὀδηγηθοῦν ἀπὸ τὴ δικαίωση στὸν ἀγιασμό.

Ἡ «συγκύπτουσα» στάση τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ σώματος

Ἄν ἐξετάσει κανεὶς τὶς λατρεῖες τῶν θρησκευτῶν θὰ βρεῖ ἓνα κοινὸ σημεῖο: τὴν προσπάθεια ἀνάτασης τῆς ψυχῆς πάνω ἀπὸ τὰ γήινα. Σὲ ὅλες σχεδὸν τὶς λατρεῖες, ἐνῶ ὁ ἄνθρωπος προσπαθεῖ νὰ σηκωθεῖ λίγο ψηλότερα, τοποθετεῖ τὸ σῶμα του σὲ μία στάση πολὺ κοντὰ στὴ γῆ. Τὸ χαμήλωμα τῶν βλεφάρων, ἡ κάμψη τοῦ αὐχένα, ἡ γονυκλισία, ἀκόμα καὶ ἡ πρηνηδὸν προσκύνηση προδίδουν τὴ «συγκύπτουσα» ψυχὴ.

Ὁ ἄνθρωπος γιὰ νὰ ἀφυπνιστεῖ, νὰ «ἀνορθωθεῖ» πνευματικά, πρέπει νὰ στραφεῖ πρὸς τὸν ἐσωτερικὸ του κόσμο, νὰ ἀναδιπλωθεῖ συνειδησιακὰ καὶ ὑπαρκτικά. Ὁ ἅγιος Ἀνδρέας Κρήτης ἐρμηνεύει ἀλληγορικὰ τὴ θεραπεία τῆς συγκύπτουσας ὡς τὴν ὑπαρκτικὴ ἀναδίπλωση τῆς ψυχῆς, ποὺ ἐπειδὴ στρέφεται πρὸς τὸν Χριστὸ σώζεται¹⁶. Ἡ εἴσοδος στὴν Ἐκκλησία θὰ φέρει πνευματικὸς καρποὺς ἂν συνδυαστεῖ μὲ τὴν εἴσοδο τῆς συνειδήσεως στὰ ἐνδότερα τῆς ψυχῆς, ἡ ὁποία προαπαιτεῖ τὴν ἔξοδό της ἀπὸ τὸ ἐπηρμένο φρόνημα τοῦ ἐγώ¹⁷. Ὁ ἐγω-

---

14. ΙΩΑΝΝΟΥ ΣΙΝΑΪΤΟΥ, *Κλίμαξ, Λόγος ΚΕ'*, PG 88, 1000D.

15. *Ἰω.* 10, 10.

16. «*Τὴν χαμαὶ συγκύπτουσαν μιμοῦ, ὧ ψυχὴ· πρόσελθε, πρόσπεσον τοῖς ποσὶ τοῦ Ἰησοῦ, ἵνα σε ἀνορθώσῃ, καὶ βηματίσης ὀρθῶς τὰς τρίβους τοῦ Κυρίου*» (Μέγας Κανὼν, ε' ὠδὴ, τροπάριον 19, *ΤΡΙΩΔΙΟΝ*, σ. 279).

17. Βλ. *Μθ.* 10, 39: «... ὁ ἀπολέσας τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἔνεκεν ἐμοῦ εὐρήσει αὐτήν». Πρβλ. Κ. ΓΕΩΡΓΙΑΔΗ, *Ἡ θεολογικὴ καὶ ἀνθρωπολογικὴ θεώρηση τῆς Ἀγωγῆς*, σ. 123.

στής απομονώνεται από τη σκέψη και τη φροντίδα για τους άλλους¹⁸. Αντίθετα, ό ταπεινός απομακρύνεται από τους έμπαθεις λογισμούς και τις φιλήδονες έπιθυμίες, πού του έπιτίθενται «ληστρικῶς»¹⁹ και του προκαλοῦν σύγχυση²⁰ και άναταραχή²¹.

Η συγκύπτουσα στάση είναι πρώτα στάση ψυχής και μετά σώματος. Βοηθά τόν άνθρωπο νά δεῖ τις πληγές του και νά κλάψει γι' αυτές, ν' άποκτήσει μία καρδιακή καρτερικότητα πρὸς τὰ άνω. Τό «άνω σχῶμεν τὰς καρδίας» δέν σημαίνει τίποτα άλλο από την ταπεινή διάθεση κατάδυσης στὸν βυθὸ τῆς ψυχῆς, ἐκεῖ πού δέν ἀκούγεται τίποτα πλέον από τούς βιοτικούς και πειρασμικούς θορύβους. Πρέπει κανείς νά βυθιστεῖ πολὺ χαμηλὰ γιὰ νά φτάσει «εἰς τὰ άνω», ἐκεῖ πού ἡ Χάρις τοῦ Θεοῦ ἀνασύρει τόν «ύποβρύχιο νοῦ»²² από την άβυσσο τῶν παθῶν και τῆς ἠθικῆς ἀναισθησίας. Μέσα στὰ ὀρθόδοξα λειτουργικά κείμενα κατοικεῖ ένας Ἀδὰμ πού από τῆ μία μεριά κλαίει γοερὰ τὸν Χαμένο Παράδεισο και από τὴν ἄλλη ἐλπίζει νά τὸν κερδίσει: «*Εκάθισεν Ἀδὰμ τότε, και ἔκλαυσεν ἀπέναντι τῆς τρυφῆς τοῦ Παραδείσου, χερσὶν τύπτων τὰς ὄψεις, και ἔλεγεν. Ἐλεῆμον, ἐλέησόν με τὸν παραπεσόντα*»²³. Ὁ Ἀδὰμ δέν βιάζεται νά ἀφήσει πίσω του τὸν Παράδεισο, κάθετα ἀπέναντι στὴ θύρα πού μόλις πρὶν λίγο ἔκλεισε και ὀδύρεται χτυπώντας τὸ πρόσωπό του. Δέν δείχνει νά ἔχει κανένα ἐνδιαφέρον γιὰ τὸν κόσμο πού ἀνοίγεται μπροστὰ του. Ὁ Ἀδὰμ τοῦ ἁγίου Σιλουανοῦ στὸ πεζοποίημά του Ἀδαμιαῖος Θρηῆνος δέν μπορεῖ οὔτε στιγμὴ νά ξεχάσει τὸν

18. «*Τὸν Χάμ ἐκεῖνον, ψυχῆ, τὸν πατραλοῖαν μιμησαμένη, τὴν αἰσχύνην οὐκ ἐκάλυψας τοῦ πλησίον ὀπισθοφανῶς ἀνακάμψασα*» (Μέγας Κανών, γ' ᾠδή, τροπάριον 13, ΤΡΙΩΔΙΟΝ, σ. 275).

19. «... ἄς μοι ἔνδον μαιφόνου λογισμοὶ ληστρικῶς ἐναπέθηκαν» (Μέγας Κανών, α' ᾠδή, τροπάριον 11, ΤΡΙΩΔΙΟΝ, σ. 272).

20. «*Ἐν νυκτὶ τὸν βίον μου διήλθον ἀεὶ· σκότος γὰρ γέγονε και βαθεῖά μοι ἀχλὺς ἡ νύξ τῆς ἁμαρτίας*» (Μέγας Κανών, ε' ᾠδή, τροπάριον 1, ΤΡΙΩΔΙΟΝ, σ. 278).

21. «*Ζάλη με τῶν κακῶν περιέχει*» (Μέγας Κανών, β' ᾠδή, τροπάριον 4, ΤΡΙΩΔΙΟΝ, σ. 273). Πρβλ. ΙΣΑΑΚ ΤΟΥ ΣΥΡΟΥ, *Άσκητικά, ΙΑ'*, σ. 312: «*Ἐὰν κολληθῆ ὁ οὐρανὸς τῆ γῆ, ὁ ταπεινόφρων, οὐ θροεῖται... ὅτι οὐκ ἔστι τι κινοῦν, ἢ θροοῦν τὴν διάνοιαν αὐτοῦ*».

22. Μέγας Κανών, ε' ᾠδή, τροπάριο 13, ΤΡΙΩΔΙΟΝ, σ. 279.

23. Οἶκος Ὁρθρου, Κυριακῆς Τυρινῆς, ΤΡΙΩΔΙΟΝ, σ. 68.

Θεό²⁴. Μέσα στὸν Παράδεισο κατοικεῖ τὸ κάλλος καὶ ἡ ὁμορφιά. Ἐξω ἀπὸ αὐτὸν ὁ κόσμος εἶναι μιὰ ἔρημος ποὺ ἀντηχεῖ τοὺς λυγμούς του²⁵.

Θὰ συγκρίνουμε αὐτὸν τὸν Ἄδὰμ μὲ τοὺς Πρωτόπλαστους ποὺ πρωταγωνιστοῦν στὸν *Χαμένο Παράδεισο* τοῦ Milton: «*Βλέποντας πίσω ἀντίκρυσαν ὅλη τὴν ἀνατολικὴ πλευρὰ τοῦ Παραδείσου, τόσο πρόσφατη ἢ εὐτυχισμένη του θέσης, ζωσμένη ἀπὸ τρομερὲς πύρινες φλόγες... Αἰσθάνθηκαν νὰ κατακραυλοῦν ἀργὰ δάκρυα, ἀλλὰ ἀμέσως σκούπισαν τὰ μάγουλά τους: μπροστὰ τους ἀνοίγεται ὁ κόσμος ὅλος, νὰ διαλέξουν ἐκεῖ τὴ θέση τῆς ἡσυχίας τους -καὶ ἡ θεία πρόνοια ὁδηγός τους. [Λίγο πρὶν ὁ Μιχαὴλ εἶχε πεῖ στὸν Ἄδὰμ:] «Μόνο νὰ προσθέσεις τὴν ὑπεύθυνη γνώση, τὶς πράξεις, τὴν πίστη, τὴν ἀρετὴ, τὴ χριστιανικὴ ἀγάπη καὶ τὴ λιτότητα... δὲν θ' ἀφήσεις ἀπόφθυμα αὐτὸν τὸν Παράδεισο, ἀλλὰ θ' ἀποκτήσεις ἕναν Παράδεισο μέσα σου, πολὺ εὐτυχέστερο»²⁶.*

Πόσο πιό «ψύχραιμη» καὶ «καθωσπρέπει» εἶναι αὐτὴ ἡ ἐκδοχὴ τῆς φυγῆς τῶν Πρωτοπλάστων ἀπὸ τὸν Παράδεισο! Ἀφήνουν πίσω τους ἕνα κατεστραμμένο τοπίο γιὰ ἕνα καλύτερο αὔριο. Νιώθουν μία στιγμιαία στενοχώρια, ὄχι γιατί ἀποχωρίζονται τὸν Θεό, ἀλλὰ γιατί εἶναι ἀκόμα νωπὴ ἡ ἀνάμνηση τῆς παραδείσιας τρυφῆς. Ὁ πόνος δὲν εἶναι ἀβάσταχτος. Τὸ κλάμα δὲν εἶναι γοερό, μόνο λίγα δάκρυα κυλοῦν ἀργὰ στὰ μάγουλα καὶ ὄχι γιὰ πολὺ. Βιάζονται νὰ φύγουν πρὸς τὸν καινούριο κόσμο ποὺ ἀνοίγεται μπροστὰ τους. Ὁ Ἄδὰμ ἐπιστρατεύει ὅλα τὰ ἐφόδια μιᾶς αὐτοφυοῦς θρησκευτικότητας ὕστερα ἀπὸ μία διαφωτιστικὴ συζήτηση μὲ τὸν Μιχαὴλ περὶ τῆς τεχνικῆς καὶ τῆς μεθόδου ποὺ θὰ πρέπει νὰ ἀκολουθήσει στὴν καινούργια του πολὺ ἐνδιαφέρουσα ζωὴ. Δίπλα στὶς ἄλλες ἀρετὲς παρατίθεται καὶ ἡ χριστιανικὴ ἀγάπη, ὡς αὐτονομημένο ἀγαθό.

Γιὰ τοὺς ὀρθοδόξους, ἡ ἀγάπη εἶναι ἡ διηνεκὴς ὁρμὴ πρὸς τὸν Θεὸ ποὺ ξεκινᾷ ἀπὸ τὴ νόστο τῆς παραδείσιας θέας Του²⁷. Μαζὶ μὲ τὶς συνέπειες τοῦ προπατορικοῦ ἁμαρτήματος ὁ Ἄδὰμ κληροδότησε

24. ΣΩΦΡΟΝΙΟΥ ΣΑΧΑΡΩΦ, *Ἅγιος Σιλουανός*, σ. 561.

25. Στὸ ἴδιο, σ. 391.

26. Μετάφραση Μ. Κυπραίου, στό, Μ. WEBER, *Ἡ προτεσταντικὴ ἠθική*, σ. 77. Πρβλ. J. MILTON, *Paradise Lost*, σσ. 1609-1610.

27. ΣΩΦΡΟΝΙΟΥ ΣΑΧΑΡΩΦ, *Ἅγιος Σιλουανός*, σσ. 561-562.

στις επόμενες γενιές και αυτή τη νόστο. Ο άνθρωπος του ὀρθοῦ λόγου προσπάθησε να θάψει καλά μέσα του κάθε αἴσθημα ἀπωλείας και ξεριζωμοῦ. Ὁ ἅγιος Σιλουανὸς παρομοιάζει τὴ θλίψη τοῦ Ἀδάμ με ὠκεανό²⁸. Ὁ σύγχρονος ἄνθρωπος κολυμπᾷ μέσα σὲ αὐτὸν τὸν ὠκεανὸ χωρὶς νὰ μπορεῖ νὰ αισθανθεῖ τὴν ὑγρασία του. Ἔχει χάσει τὴν αἰτία καὶ τὴν πηγὴ τῶν δακρύων του. Ἔχει χάσει τὰ ἴδια τὰ δάκρυα. Πόσο ἐπίκαιρος μοιάζει σήμερα ὁ ἅγιος Ἀνδρέας Κρήτης ποὺ παρακαλεῖ τὸν Θεὸ νὰ τοῦ χαρίσει ὡς δῶρο δάκρυα²⁹. Ἐκεῖνος ποὺ δὲν αἰσθάνεται τὴν ἀνάγκη νὰ κλάψει γιὰ τὸν χαμένο Παράδεισο, δὲν θὰ προσπαθήσει καὶ νὰ τὸν ξανακερδίσει. Ἡ ὀρθόδοξη λατρευτικὴ ζωὴ μᾶς θυμίζει δι-
 αρκῶς ὅτι ὅλοι εἴμαστε πολιτογραφημένοι στὴν «ποθεινὴ Πατρίδα»³⁰ τοῦ Παραδείσου καὶ μᾶς ἀνοίγει με τὰ μυστήρια τῆς Ἐκκλησίας διό-
 δους ἐπιστροφῆς. Ὁ πόνος καὶ τὰ δάκρυα ποὺ προκαλεῖ ἡ μνήμη τῆς ἀπώλειας τοῦ Παραδείσου εἶναι ἡ μεγαλύτερη εὐλογία ποὺ μπορεῖ νὰ δοθεῖ στὸν ὀρθόδοξο χριστιανό. Τὸ αἴσθημα αὐτὸ ὠφελεῖ τὸν πιστὸ με δύο τρόπους, ἀφενὸς τὸν κρατᾷ σὲ ἐγρήγορηση, ἀπαλλάσσοντάς τον ἀπὸ τὴ νωχέλεια καὶ τὴν ἀκηδία καὶ ἀφετέρου τὸν βάζει στὸ κλίμα τῆς ταπεινώσεως. Ἐκεῖνος ποὺ ἀγωνίζεται πνευματικά, καὶ ἰδίως αὐτὸς ποὺ προσέρχεται στὴν Ἐκκλησία γιὰ νὰ λειτουργηθεῖ, κινδυνεύει νὰ πιστέ-
 ψει φαρισαϊκῶς ὅτι ἐπιδιώκει κάτι ὑψηλὸ καὶ ἀνώτερο ἀπὸ τοὺς ἄλλους. Ὅταν ὁμως βλέπει τὴ συμμετοχὴ του στὴ ζωὴ τῆς Ἐκκλησίας ὡς τὸ ἐλάχιστο ὄριο γιὰ νὰ κρατηθεῖ στὴ ζωὴ, ὡς τὸν μόνον τρόπο γιὰ νὰ ἀπο-
 φύγει τὸν κίνδυνο τοῦ πνευματικοῦ του θανάτου, ἀπομακρύνεται ἀπὸ τὸν πραγματικὸ κίνδυνο ποὺ εἶναι ἡ οἴηση καὶ ἡ ὑπερηφάνεια. Γιὰ τὸν λόγο αὐτὸ ἡ ταπεινώση ταυτίζεται με τὸ ἐκκλησιαστικὸ ἦθος.

Ἐκεῖνος ποὺ ἀφενὸς θεωρεῖ τὴν πτώση ὡς ἐξέλιξη, ἀφοῦ πιά δὲν πιστεύει στὴ δυνατότητα ἐπιστροφῆς στὴν Ἐδέμ, καὶ ἀφετέρου

28. Στὸ ἴδιο, σσ. 560-561.

29. Μέγας Κανὼν, ἡ' ὠδή, τροπᾶριο 15: «Τὴν σηπεδόνα, Σωτήρ, θεράπευσον, τῆς ταπεινῆς μου ψυχῆς, μόνε ἰατρέ· μάλα γὰρ μοι ἐπίθες καὶ ἔλαιον καὶ οἶνον, ἔργα μετανοίας, κατάνυξιν μετὰ δακρύων».

30. Βλ. ΜΙΚΡΟΝ ΕΥΧΟΛΟΓΙΟΝ, σ. 240, ἀπὸ τὰ νεκρώσιμα Εὐλογητάρια: «... τὴν ποθητὴν πατρίδα παράσχου μοι, Παραδείσου πάλιν ποιῶν πολίτην με». Πρβλ. Μέγας Κανὼν, α' ὠδή, τροπᾶριο 6.

βιώνει την ἐγκόσμια ζωή ὡς καθῆκον εἶναι πουριτανός³¹. Ὁ πουριτανισμός «ἀπάλλαξε» τὸν ἄνθρωπο ἀπὸ τὴ νόστο τοῦ Παραδείσου, ἐνῶ ἡ μετεξέλιξή του, ὁ μεθοδικὸς πιετισμὸς, ἔφτασε στὸ σημεῖο νὰ ἀφαιρέσει κάθε νόημα στὴ λέξη «συντριβή»³². Στὴ Δύση, ὁ μεθοδικὸς προσανατολισμὸς, ἡ λογιστικὴ ἀντίληψη περὶ ἠθικῆς, ἡ προβολὴ μίας ἀριστοκρατίας σεσωσμένων καὶ ἡ εὐσεβιστικὴ κατάταξη τῶν πιστῶν σὲ πρώτη καὶ δευτέρας κατηγορίας δημιούργησε ἓνα συλλογικὸ ἀσυνείδητο γεμάτο πολώσεις καὶ διαχωρισμοὺς³³ ποὺ ἐκδηλώθηκαν καὶ στὴ λατρεία. Στὴ σύγχρονη ἐποχὴ διαφημίζεται ἰδιαίτερα ἡ ὑπέρβαση ὅλων αὐτῶν τῶν ἀντιθέσεων καὶ τῶν συγκρούσεων μέσα ἀπὸ τὴν τεχνολογικὴ, τεχνοκρατικὴ καὶ οἰκονομικὴ συνύπαρξή καὶ συνεργασία τῶν λαῶν.

Ὁ δυτικὸς τρόπος ζωῆς ἔχει πλέον ἐπιβληθεῖ σχεδὸν σὲ ὅλα τὰ μήκη καὶ πλάτη τῆς γῆς. Μέσα στὴν «ἐρημία τῶν πόλεων» καὶ τὸ ψυχρὸ τοπιό τοῦ τεχνολογισμοῦ, ἡ ὀρθόδοξη λατρεία, ὅταν βιώνεται ταπεινά, παραμένει μία ὄαση. Ἡ γόνιμη συγκατάμειξη τῆς μυστηριολογικῆς καὶ τῆς ἀσκητικῆς εὐσέβειας³⁴ τὴν προστατεύει ἀπὸ τὴν ἰσοπεδωτικὴ ψυχραιμία τοῦ ὀρθοῦ λόγου. Στὴν ὀρθόδοξη λατρεία ἡ μόνη θεμιτὴ ψυχραιμία εἶναι ἐκείνη ποὺ βοηθᾷ τὸν πιστὸ νὰ ἀκολουθήσει τὴν κοινότητα καὶ νὰ μὴν ξεστρατίσει στὸν δρόμο τοῦ ἀτομισμού³⁵. Τὰ ὀρθόδοξα λατρευτικὰ κείμενα δὲν ἐπιχειρηματολογοῦν ὀρθολογικά, ἀλλὰ προσπαθοῦν νὰ κλυδωνίσουν συναισθηματικὰ τὸν πιστό. Ταυτόχρονα παραθέτουν γνωσιολογικὰ στοιχεῖα, ὅπως τὸ δόγμα καὶ τὴν ἱστορία, ὥστε νὰ δώσουν διέξοδο στὴν ὑπαρξιακὴ ἀγωνία τοῦ ἀνθρώπου. Μ' αὐτὸν τὸν τρόπο ἀναβαθμίζουν τὸν συναισθηματικὸ κλυδωνισμό ποὺ προκαλοῦν σὲ δοξολογικὴ ἀνιδιοτέλεια³⁶.

31. Πρβλ. Μ. WEBER, *Ἡ προτεσταντικὴ ἠθικὴ*, σ. 77.

32. Στὸ ἴδιο, σ. 117.

33. Στὸ ἴδιο, σσ. 104 – 106· 222 (ὑποσ. 100)· 219 (ὑποσ. 84).

34. Γ. ΜΕΤΑΛΛΗΝΟΥ (πρωτ.), *Ἡ θεολογικὴ μαρτυρία*, σελ. 15.

35. ΙΩΑΝΝΟΥ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ, *Περὶ Ἀκαταλήπτου Γ'*, PG 48, 725: «Ὁὕτως εἰσακούη κατὰ σ' αὐτὸν τὸν Δεσπότην παρακαλῶν, ὡς μετὰ τῶν ἀδελφῶν τῶν σῶν. Ἐνταῦθα γάρ ἐστί τι πλέον, οἶον ἡ ὁμόνοια καὶ ἡ συμφωνία, καὶ τῆς ἀγάπης ὁ σύνδεσμος, καὶ αἱ τῶν ἱερῶν εὐχαί».

36. Α. ΓΛΑΡΟΥ, *Θεία Παιδαγωγία*, σ. 69.

Γιὰ τὴν ὀρθοδοξία, ἡ συγκύπτουσα ψυχὴ καὶ ἡ συγκύπτουσα στάση τοῦ σώματος εἶναι μία ἀδιάκοπη μάχη μετὰ τὸν πειρασμό. Οἱ μετάνοιες καὶ γονυκλισίες εἶναι τρόπος καὶ στάση προσευχῆς τόσο κατ' ἴδιαν ὅσο καὶ στὴ Λατρεία. Ἕνα μόνο γεγονός ἀνορθώνει τὸν πιστό, ὅπως ὁ Χριστὸς ἀνόρθωσε τὴ συγκύπτουσα: Ἡ Ἀνάσταση. Γι' αὐτὸ στὶς Κυριακάτικες Λειτουργίες ποὺ ἡ Ἐκκλησία γιορτάζει τὴν Ἀνάσταση τοῦ Χριστοῦ, οἱ πιστοὶ δὲν κλίνουν γόνυ³⁷. Ἡ Ἀνάσταση τοῦ Κυρίου προσδίδει θριαμβευτικὴ καὶ ἀγωνιστικὴ ἀτμόσφαιρα στὴ Λατρεία. Ἡ ταπείνωση χαρίζει πνευματικὴ εὐλυγισία στὴν ψυχὴ, ὥστε μετὰ τὴ Χάρη τοῦ Θεοῦ νὰ σηκωθεῖ καὶ νὰ πολεμήσει τὰ πάθη καὶ τοὺς πειρασμούς, ἀκούγοντας τὰ προστάγματα τοῦ ὑμνωδοῦ της: «*Ἀνάστηθι καὶ καταπολέμησον, ὡς Ἰησοῦς τὸν Ἀμαλήκ, τῆς σαρκὸς τὰ πάθη, καὶ τοὺς Γαβαωνίτας τοὺς ἀπατηλοὺς λογισμοὺς αἰεὶ νικῶσα*»³⁸.

Οἱ πιστοὶ ποὺ μετέχουν στὰ μυστήρια τῆς Ἐκκλησίας εἶναι δοῦλοι τῆς ἀγάπης τοῦ Χριστοῦ. Ὅσοι ἔχουν χαμηλὰ τὴν αὐτοεκτίμηση δὲν κινδυνεύουν νὰ πέσουν ἀπὸ τὸ ὕψος αὐτῆς τῆς ἀγάπης³⁹. Χωρὶς ταπείνωση καὶ ἀγάπη ἡ διαβάθμιση μεταξὺ τῶν μετεχόντων στὴ Θεία Λειτουργία σὲ κατηχούμενους, μετανοοῦντες καὶ κοινωνοὺς ἐκλαμβάνεται ὡς διαχωρισμός. Ὁ ταπεινὸς δὲν θεωρεῖ τίς διακρίσεις αὐτὲς ὡς διαχωριστικὲς γραμμές, ἀλλὰ ὡς ἓνα τρόπο γιὰ νὰ φέρει ἡ Ἐκκλησία στὸ προσκῆνιο τὴν ἀνθρώπινη ἀτέλεια καὶ νὰ κάνει ὄρατὸ καὶ ποθοῦμενο τὸν στόχο τῆς Βασιλείας. Τὸ κριτήριό τῆς διάκρισης δὲν βασίζεται στὴν ἠθικὴ ἀξιολόγηση, ἀλλὰ στὴ δυνατότητα τῆς ἀκατάκριτης μετοχῆς στὴ Θεία Κοινωνία. Ὁ πιστός, χωρὶς νὰ παύει νὰ ἀντιμετωπίζει τὴν ἁμαρτία ὡς παρανομία, τὴ βιώνει κυρίως ὡς στέρηση τοῦ Κοινοῦ Ποτηρίου τῆς Ζωῆς. Ὁ Χριστὸς εἶναι μία συνεχῆ κρίση στὴ ζωὴ τοῦ πιστοῦ, γιὰ τὸ Σῶμα του καὶ τὸ Αἷμα του εἶναι μία συνεχῆ ἀσυλία.

Ἕνα ἄλλο μεγάλο ἐμπόδιο στὴν ταπεινὴ λατρεία εἶναι ἡ ἀθυμία.

37. Ἡ γονυκλισία κατὰ τὴν ἐσχάτη τῆς Ἀναφορᾶς δὲν ἔχει τὸ νόημα τῆς συντριβῆς, ἀλλὰ τοῦ ἱεροῦ δέους ἐνώπιον τῶν φρικτῶν Μυστηρίων.

38. *Μέγας Κανὼν*, ζ' φῶδι, τροπάριον 11, *ΤΡΙΩΔΙΟΝ*, σ. 280.

39. Ὁ Ἰωάννης τῆς Κλίμακος ἀναφέρει ὅτι ἀγάπη καὶ ταπείνωση ἀποτελοῦν ἱερὸ ζεῦγος. Ἡ πρώτη ἀνυψώνει καὶ ἡ ἄλλη τοὺς συγκρατεῖ ἐκεῖ ποὺ ὑψώθηκαν γιὰ νὰ μὴν πέσουν. Βλ. *ΙΩΑΝΝΟΥ ΣΙΝΑΪΤΟΥ, Κλίμαξ, Λόγος ΚΕ'*, PG 88, 997A.

Ἡ συνείδηση βρίσκεται σὲ σύγχυση, ὁ ἄνθρωπος ἀδυνατεῖ νὰ συγκρατήσῃ τὰ θεῖα νοήματα. Αἰσθάνεται αἰχμάλωτος τῆς ἀκαταστασίας τοῦ νοῦ καὶ δὲν μπορεῖ νὰ κινηθεῖ καρδιακὰ πρὸς τὰ ἄνω. Ἡ ταπείνωση εἶναι τὸ φάρμακο γι' αὐτὴ τὴν πνευματικὴ ἀκαμψία⁴⁰. Οἱ πιστοὶ δὲν θὰ ἀναζητήσουν τὴ λύση στὸν ἑαυτό τους, ἀλλὰ στὸ πρόσωπο τοῦ Χριστοῦ⁴¹, τῆς Παναγίας⁴² καὶ τῶν Ἁγίων⁴³. Τὴν ἀθυμία δὲν μπορεῖ κανεὶς νὰ τὴν νικήσῃ μὲ τὴ λογικὴ, ἀλλὰ μὲ τὸν «ἐν τῇ ἀγάπῃ»⁴⁴ φόβο. Ὅπως διδάσκει ὁ ἅγιος Συμεὼν ὁ Νέος Θεολόγος, «ὁ φοβούμενος τὸν Κύριον, δαιμόνων ὀρμάς οὐ φοβεῖται, οὐδὲ τὰς ἀσθενεῖς ἐφόδους αὐτῶν»⁴⁵. Ἀκόμα καὶ αὐτοὶ ποὺ ἔχουν καταφέρει νὰ προσδεύσουν στὴν πνευματικὴ ζωὴ καὶ «ἀφράστως ἠδόμενοι» ἀναπαύονται «ἐν εἰρήνῃ βαθεῖα» πρέπει νὰ προσέχουν τὶς παγίδες τοῦ Πονηροῦ, γιὰ τὴ ψυχὴ τους «πέφυκε τρεπτή», ὁ δὲ πειρασμὸς εἶναι «ἀνένδοτος ἀντικείμενος, καὶ δὴ λαβὰς προστακτικὰς πολλαχόθεν πρὸς ὄλισθον»⁴⁶.

Ἡ Θεία Λειτουργία εἶναι μία ἄσκηση βαθιᾶς πνευματικῆς ταπείνωσης ποὺ ἀρχίζει πρὶν ἀκόμα φτάσῃ ὁ πιστὸς στὸν ναὸ καὶ συνεχίζει μετὰ τὴν ἀπόλυση. Μετὰ τὴ Θεία Κοινωνία, ἡ δύναμη ποὺ συγκρατεῖ τὴ γεύση τῆς Οὐράνιας Τροφῆς, ποὺ κρατᾷ νωπὴ στὴ μνήμη τὴν

40. Πρβλ. ΗΣΥΧΙΟΥ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟΥ, *Πρὸς Θεόδολλον ιγ' -ις'*, PG 93, 1485AB: «... τρόποι εἰσὶ κατ' ἐμὲ τῆς νήψεως... τὸ παρακαλεῖν τὸν Ἰησοῦν εἰς βοήθειαν συνεχῶς ἐν ταπεινώσει».

41. «Ἀμαρτημάτων ἀμαυρότητι, καθ' ἐκάστην τυφλούμενος, ἀδυνατῶ κατανοεῖν, τὰ θαυμάσια Σου Κύριε· διό μου τῆς καρδίας τοὺς ὀφθαλμοὺς διάνοιζον...» (Τροπάριον γ', ἡ' Ὁδῆς, Ὁρθρου Τρίτης, Ε' ἑβδομάδος Νηστειῶν, ΤΡΙΩΔΙΟΝ, σ. 261).

42. «Τῶν οἰκτιρμῶν σου ταῖς ῥανίσιν, Αἰπάρθενε ἀμόλυντε, τοὺς μολυσμοὺς τοὺς ἐμπαθεῖς τῆς καρδίας μου ἀπόπλυνον, δακρύων ὄχετούς, παρεκτικούς, καθάρσεις ψυχικῆς δωροῦμενη» (Τροπάριον δ', ἡ' Ὁδῆς, Ὁρθρου Τρίτης, Ε' ἑβδομάδος Νηστειῶν, ΤΡΙΩΔΙΟΝ, σ. 261).

43. Βλ. β' Κάθισμα Μαρτυρικόν, Ὁρθρου Μ. Σαββάτου, ΤΡΙΩΔΙΟΝ, σ. 476.

44. Βλ. ΚΑΛΛΙΣΤΟΥ ΠΑΤΡΙΑΡΧΟΥ, *Περὶ προσευχῆς με', Φιλοκαλία Δ'*, σ. 329.

45. ΣΥΜΕΩΝ Ν. ΘΕΟΛΟΓΟΥ, *Κεφάλαια πρακτικὰ να'*, PG 120, 624C.

46. Βλ. ΚΑΛΛΙΣΤΟΥ ΠΑΤΡΙΑΡΧΟΥ, *Περὶ προσευχῆς με', Φιλοκαλία Δ'*, σσ. 329-330. Πρβλ. «Τὸ πῦρ οὐ σβεσθήσεται, καὶ ὁ σκόληξ φησὶν οὐ τελευτᾷ. Φοβοῦ τὴν ἀπειλήσιν, ὧ ψυχὴ μου, θεραπεύουσα Χριστὸν, ἵνα εὖρης ἀπόλασιν...» (Εἱρμὸς ἄλλος, ἡ' Ὁδῆς, Κανόνος Ὁρθρου Τρίτης, Ε' ἑβδομάδος Νηστειῶν, ΤΡΙΩΔΙΟΝ, σ. 261).

Ανάμνηση και διατηρεῖ τὸν πόθο τῆς ἐπανάληψης τοῦ Δείπνου εἶναι ἢ ταπεινώση. Στὸν ἔρωτα τὸν μανικὸ τῆς Θείας Ἀγαθότητας ἢ ταπεινώση κατευνάζει τὴ «ζήλια» τοῦ Νυμφίου. Ὁ Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνὸς μιλῶντας γι' αὐτὴ τὴ ζήλια, μᾶς λέει πὼς ἢ αὐθάδεια καὶ ἢ αὐταρέσκεια ἀποτελοῦν πνευματικὴ μοιχεία τῆς καρδίας: «*Μὴ εἰσαγάγῃς ἄλλον Νυμφίον ἐν τῇ παστάδι τῆς καρδίας σου*»⁴⁷. Στὸν θεῖο ἔρωτα ὁ ἄνθρωπος παραμερίζει κάθε ἐγωισμό, μπροστὰ στὴν ἐκζήτηση τοῦ ἀγαπημένου: «*Τετρωμένης καρδίας εἰμί ἐγώ· ἐξέστησέ με ὁ πόθος σου· ἠλλοίωσέ με ἢ ἀγάπη σου, Δέσποτα...*»⁴⁸. Ὁ πιστὸς ὄλο καὶ πιὸ συχνὰ ἐπιζητεῖ τὴ Θεία Κοινωνία⁴⁹. Ἡ μητέρα Ἐκκλησία προσφέρει ἀφειδῶς τὸ καινοδιαθηκικὸ μάννα στὰ μέλη της, ἀλλὰ καὶ ὅταν ἀκόμα τὸ στερεῖ προσωρινὰ μὲ τὰ ἐπιτίμια δὲν τὸ κάνει γιὰ νὰ τιμωρήσει. Ἀσκεῖ τὰ παιδιά της στὴν ταπεινώση, δίνοντάς τους τὴν εὐκαιρία νὰ ἐντείνουν τὴν ἀγάπη τους στὸν Χριστὸ καὶ τὴν πίστη τους στὸ μυστήριον τῆς Θείας Εὐχαριστίας.

Μέσα σὲ κύκλους ἑορταστικούς, νυχθήμερο, ἑβδομαδιαῖο καὶ ἐτήσιο, ἡ Ἐκκλησία πλέκει τὸ πλάσμα μαζί μὲ τὸν Πλάστη καὶ φτιάχνει μία Θεανθρώπινη ἀλυσίδα σωτηρίας πρὸς τὸ ἄπειρο. Σ' αὐτὴ τὴν ἀλυσίδα, πὸν ἀπαρτίζεται ἀπὸ ὄλων τῶν εἰδῶν τὰ φῶτα, δὲν ἔχει σημασία ποῖος εἶναι φωστῆρας καὶ ποῖος φλόγα. Σημασία ἔχει ὅτι εἶναι ἢ Μία, Ἀγία, Καθολικὴ καὶ Ἀποστολικὴ Ἐκκλησία πὸν ξεφεύγει ἀπὸ τὴ χοάνη τῆς παγκόσμιας ἑορτῆς⁵⁰ καὶ ἔχει τὴ δικὴ της μοναδικὴ τροχιά γύρω ἀπὸ τὴν Τρισήλιο Θεότητα.

47. ΙΩΑΝΝΟΥ ΔΑΜΑΣΚΗΝΟΥ, *Εἰς τὴν ζηρανθεῖσαν σκῆν*, PG 96, 588B.

48. ΙΩΑΝΝΟΥ ΔΑΜΑΣΚΗΝΟΥ, *Εἰς τὴν ζηρανθεῖσαν σκῆν*, PG 96, 588C.

49. Πρβλ. ΚΑΛΛΙΣΤΟΥ ΠΑΤΡΙΑΡΧΟΥ, *Περὶ προσευχῆς ι'*, PG 147, 816C: «*Τρωθεῖσα γὰρ ἢ ψυχὴ τῶ θεῖω ἔρωτι τοῦ Χριστοῦ... τούτω γε κατακολουθεῖ*», ΤΟΥ ΙΔΙΟΥ, *Περὶ προσευχῆς β'*, PG 147, 813A: «*Ψυχὴ γὰρ θεῖω ἔρωτι ἀλοῦσα κατάκρας, στραφῆναι εἰς τὰ ὀπίσω οὐ δύναται. "Ἐκολλήθη γάρ, φησὶν ὁ θεῖος Δαβὶδ, ἢ ψυχὴ μου ὀπίσω σου"*».

50. Βλ. Δοξαστικὸν ἢ Ἰδιῶς, Κανόνος Ὁρθροῦ Κυριακῆς Πάσχα, ΠΕΝΤΗΚΟΣΤΑΡΙΟΝ, σ. 4, ὅπου ὁ ποιητὴς παρακινεῖ τὴ Νέα Σιών νὰ ἀπεγκλωβίσει τὸ βλέμμα της ἀπὸ τὴν κυκλικὴ τροχιά τοῦ κόσμου: «*Ἄρον κύκλω, τοὺς ὀφθαλμούς σου Σιών καὶ ἴδε· ἴδου γὰρ ἦκασί σοι, θεοφεγεῖς ὡς φωστῆρες, ἐκ δυσμῶν καὶ ἐκ βορρᾶ, καὶ θαλάσσης, καὶ ἐφᾶς τὰ τέκνα σου, ἐν σοὶ εὐλογοῦντα, Χριστὸν εἰς τὸν αἰῶνας*».

Η ΥΜΝΟΛΟΓΙΑ ΤΗΣ ΓΟΡΤΗΣ ΤΟΥ ΓΕΝΕΣΙΟΥ ΤΗΣ ΘΕΟΤΟΚΟΥ

Δρος Χριστοδούλου Βασιλειάδη
Θεολόγου - Μουσικολόγου

Στὰ τέσσερα Εὐαγγέλια τῆς Καινῆς Διαθήκης δὲν γίνεται καμία ἀναφορὰ γιὰ τὴν καταγωγὴ καὶ τὴ γέννηση τῆς Παρθένου Μαρίας. Ἀναφορὰ γίνεται στὰ ἀπόκρυφα εὐαγγέλια, οἱ διηγήσεις τῶν ὁποίων εἰσῆλθαν στὴ λατρεία τῆς Ἐκκλησίας¹.

Οἱ γονεῖς τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου, Ἰωακεῖμ καὶ Ἄννα, κατὰ γόντουςαν καὶ οἱ δύο ἀπὸ τὸ βασιλικὸ γένος τοῦ Δαβίδ². Ὅμως δὲν γεννοῦσαν παιδι καὶ ἐλποῦντο γιὰ τὸ ὄνειδος τῆς ἀπαιδίας. Γι' αὐτὸ προσεύχοντο θερμὰ στὸν Θεὸ μὲ δάκρυα, ὁ μὲν Ἰωακεῖμ στὴν ἔρημο, ὅπου νῆστευε γιὰ σαράντα ἡμέρες, ἡ δὲ Ἄννα στὸν κῆπο. Ἡ Ἄννα μάλιστα ὑφίστατο ταπεινώσεις ἀπὸ τὴ θεραπευνίδα της, ἡ ὁποία τῆς ἔλεγε ὅτι ὁ Κύριος ἀπέκλεισε τὴ μήτρα της, γιὰ νὰ μὴν ἀποκτήσει παιδί. Ὁ Θεὸς λοιπὸν ἄκουσε τὴ προσευχὴς τῶν δούλων του καὶ ἄγγελος Κυρίου ἔφερε τὸ χαρμόσυνο μήνυμα καὶ στὸν Ἰωακεῖμ καὶ στὴν Ἄννα ὅτι θὰ γεννήσουν παιδί. Πράγματι, ἡ Ἄννα γέννησε κόρη, τὴν ὁποία ὠνόμασε Μαριάμ.

Βάσει αὐτῶν τῶν γεγονότων ἡ ἁγία Ἐκκλησία μας ὥρισε νὰ ἐορτάζεται ἡ σύλληψη τῆς Ἁγίας Ἄννας στὶς ἑννέα Δεκεμβρίου καὶ ἑννέα

---

1. Τὰ ἀπόκρυφα εὐαγγέλια, στὰ ὁποία γίνεται ἀναφορὰ γιὰ τὴ γέννηση τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου, εἶναι τὸ Πρωτευαγγέλιο τοῦ Ἰακώβου (Β' αἰ.), καὶ τὸ εὐαγγέλιο τοῦ Ψευδοματθαίου. Βλ. ΙΩ. ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΥ, «Γενέθλιον Θεοτόκου», *ΘΗΕ* 4 (1964) 258.

2. Ὁ ἀπόγονος τοῦ Δαβίδ, Ματθάν, καὶ ἡ σύζυγός του Μαρία ἐγέννησαν τὸν Ἰακώβ, τὸν πατέρα τοῦ Ἰωσήφ τοῦ μνηστορος καὶ τρεῖς κόρες, τὴ Μαρία, τὴ Σωβὴ καὶ τὴν Ἄννα. Ἡ Μαρία ἐγέννησε τὴ Σαλώμη, ἡ Σωβὴ τὴν Ἐλισάβητ καὶ ἡ Ἄννα τὴν Ὑπεραγία Θεοτόκο. Ἔτσι ἡ Σαλώμη, ἡ Ἐλισάβητ καὶ ἡ Θεοτόκος εἶναι πρῶτες ἐξάδελφες μεταξύ τους.

μήνες μετά, δηλαδή στις οκτώ Σεπτεμβρίου, τὸ γενέθλιο τῆς Ὑπεραγίας Δεσποίνης ἡμῶν Θεοτόκου καὶ ἀειπαρθένου Μαρίας.

Μετὰ τὴν Γ΄ Οἰκουμενικὴ Σύνοδο στὴν Ἔφεσο ἄρχισαν νὰ εἰσάγονται στὴ λατρεία τὰ γεγονότα τῆς ζωῆς τῆς Παρθένου Μαρίας ὑπὸ μορφή ἐορτῶν³. Γύρω στὰ τέλη τοῦ Ε΄ ἢ ἀρχῆς τοῦ ΣΤ΄ αἰώνα στὰ Ἱεροσόλυμα εἰσήχθη καὶ ἡ γιορτὴ τοῦ Γενεσίου ἢ Γενεθλίου τῆς Θεοτόκου, σύμφωνα μὲ τὸ πρότυπο τῆς γιορτῆς τῶν Χριστουγέννων⁴. Στὴ Δύση ὁ πάπας Σέργιος Α΄, στὰ τέλη τοῦ Ζ΄ αἰώνα, εἰσήγαγε ἐπίσημα τὴ γιορτὴ στὸ ἐορτολόγιο τῆς Δυτικῆς Ἐκκλησίας⁵.

3. Μάλιστα εἶχαν ἤδη ἀνεγερθεῖ καὶ ναοὶ πρὸς τιμὴ τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου, ἐνῶ κατὰ τὸ τέλος τοῦ Δ΄ αἰώνα ἐορταζόταν ἡ γιορτὴ τῆς Ὑπαπαντῆς, ἡ ὁποία εἶναι μὲν Δεσποτικὴ, ἀλλὰ κατ' αὐτὴν τιμᾶται ἡ Θεοτόκος.

4. Πολλοὶ πατέρες τῆς Ἐκκλησίας καὶ ἐκκλησιαστικοὶ συγγραφεῖς, οἱ ὁποῖοι γνῶριζαν ἤδη τὴ γιορτὴ, ἔγραψαν ἐγκωμιαστικοὺς λόγους πρὸς τιμὴ τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου.

5. Ἡ γιορτὴ ἐπεκράτησε τελικὰ σὲ ὁλόκληρη τὴ Δύση κατὰ τὸν Γ΄ καὶ ΙΑ΄ αἰώνα.

Τὴν προηγούμενη ἡμέρα τῆς γιορτῆς, δηλαδή τὴν 7^η Σεπτεμβρίου, ἐορτάζονται τὰ προεόρτια τῆς Γεννήσεως τῆς Θεοτόκου. Στὸν Ἑσπερινὸ τῆς ἐορτῆς ψάλλονται ἰδιόμελα τοῦ Σεργίου καὶ τοῦ Στεφάνου Ἀγιοπολιτῶν καὶ Γερμανοῦ Α΄ πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως. Στὸν Ὁρθρο ὑπάρχουν δύο Κανόνες, ὁ ἓνας τοῦ Ἰωάννη καὶ ὁ ἄλλος τοῦ ἁγίου Ἀνδρέα Κρήτης. Ἡ γιορτὴ ἀποδίδεται τὴ 12^η Σεπτεμβρίου, διότι μετὰ ἀκολουθεῖ ἡ Παγκόσμια Ὑψωση τοῦ Τιμίου καὶ Ζωοποιῦ Σταυροῦ.

«*Ἡ ἀπαρχὴ τῆς ἡμῶν σωτηρίας, λαοὶ σήμερον γέγονεν*» ἀναφωνεῖ ὁ Στέφανος Ἀγιοπολίτης⁶. Ἡ γέννηση τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου εἶναι, μέσα στὸ προαιώνιο σχέδιο τοῦ Θεοῦ, ἡ ἀρχὴ τῆς σωτηρίας τοῦ ἀνθρώπινου γένους. Ἡ πάναγνος κόρη Μαριάμ, ἡ ὁποία κατὰ ἓνα σχῆμα ὀξύμωρο, εἶναι καὶ Μητέρα καὶ Παρθένος, ἔχει προορισθεῖ «*ἀπὸ γενεῶν ἀρχαίων*» νὰ γίνῃ δοχεῖο τοῦ Θεοῦ. Γι' αὐτὸ καὶ τελεσιουργεῖται τὸ θαῦμα στὴ γέννησή της, δηλαδή νὰ γεννιέται ἀπὸ τὸν Ἰωακείμ καὶ τὴν στεῖρα Ἄννα. Γι' αὐτὸ καὶ οἱ προπάτορες Ἀδὰμ καὶ Εὐὰ χαίρονται ἀγαλλόμενοι. Ἡ Εὐὰ, ἡ ὁποία ἔχει πλασθεῖ ἀπὸ τὴν πλευρὰ τοῦ Ἀδάμ, μακαρίζει τὴν κόρη καὶ ἀπόγονό της, διότι γεννήθηκε λύτρωση γι' αὐτή, ἀφοῦ θὰ ἐλευθερωθεῖ ἀπὸ τὰ δεσμὰ τοῦ Ἄδη. Χαίρεται καὶ ὁ Δαβὶδ, παίζοντας μὲ χαρὰ τὴν κιθάρα του, διότι ἡ πάναγνος παρθένος Μαριάμ γεννᾶται ἀπὸ τὴν Ἄννα, ἡ ὁποία μοιάζει μὲ τὴν πέτρα, ἀπὸ τὴν ὁποία θαυματουργικὰ προῆλθε νερό, ὅταν ἐπορεύοντο οἱ Ἰσραηλιῖτες στὴ γῆ τῆς ἐπαγγελίας.

Μέσα στὴν ὕμνογραφία τῆς γιορτῆς τοῦ Γενεθλίου τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου οἱ ὕμνογράφοι χρησιμοποιοῦν τὴ λέξη «*σήμερον*»⁷. Μὲ αὐτὸ τὸν τρόπο θέλουν νὰ δείξουν τὴ διαχρονικότητα τῶν μεγάλων γεγονότων, τὰ ὁποῖα ἔλαβαν χώρα στὸ πρόσωπο τῆς μητέρας τοῦ Θεοῦ. Ἡ Παναγία παρομοιάζεται μὲ Ἅγιο Θρόνο, τὸν ὁποῖο ὁ Θεὸς προετοίμασε γιὰ τὸν ἑαυτὸ του. Αὐτός, πὸ μὲ σοφία ἐστερέωσε τοὺς

6. Στιχηρὸ ἰδιόμελο τῆς Λιτῆς τοῦ Γενεθλίου τῆς Θεοτόκου.

7. «*Σήμερον ὁ τοῖς νοεροῖς θρόνοις ἐπαναπαυόμενος Θεός*»· «*Σήμερον στειρωτικαὶ πύλαι ἀνοίγονται*»· «*Σήμερον τῆς παγκοσμίου χαρᾶς τὰ προοίμια*»· «*Σήμερον ἡ στεῖρα Ἄννα τίκτει Θεόπαιδα*».

οὐρανοῦς, κατασκεύασε μέσα στὴν ἄφατό του φιλανθρωπία ἓνα οὐρανό, ὄχι ἄψυχο, ἀλλὰ ἔμψυχο, δηλαδή τὴ Θεόπαιδα Μαριάμ. Ἀκόμη, ἡ Ὑπεραγία Θεοτόκος παρομοιάζεται μὲ φυτό, ποὺ μᾶς δίνει ζωὴ, τὸ ὁποῖο βλάστησε ἀπὸ τὴν ἄκαρπη ρίζα, δηλαδή τὸν Ἰωακείμ καὶ τὴν Ἄννα⁸.

Ἡ ὕμνολογία τῆς γιορτῆς εἶναι γεμάτη ἀπὸ παρομοιώσεις καὶ προτυπώσεις ἀπὸ τὴν Παλαιὰ Διαθήκη, ποὺ προμηνύουν τὴν ἔλευση τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου. Ἡ Παναγία εἶναι ὁ νυμφικὸς θάλαμος, ποὺ ὑποδέχεται τὸ Φῶς, δηλαδή τὸν Χριστό. Ἀκόμη, εἶναι τὸ βιβλίο τοῦ Λόγου τῆς ζωῆς. Ἡ Θεοτόκος εἶναι ἡ ἀνατολικὴ πύλη, ἡ ὁποία περιμένει τὴν εἴσοδο τοῦ μεγάλου ἱερέως, ἡ ὁποία εἰσάγει τὸν Χριστὸ σὲ ὀλόκληρη τὴν οἰκουμένη.

Παρόλο ποὺ πολλὲς γυναῖκες ἄγονες καὶ στεῖρες γέννησαν μὲ τὴ θεία βούληση, ὅμως ἡ Μαρία ἔχει λάμψει περισσότερο ἀπὸ ὅλα τὰ παιδιά ποὺ γεννήθηκαν. Ὁ λόγος αὐτῆς τῆς ὑπεροχῆς εἶναι διότι γέννησε ἐν σαρκὶ τὸν ἀπάντων Θεό, ὑπὲρ φύση καὶ χωρὶς ἀνδρικό σπέρμα. Ἡ Παναγία εἶναι ἡ μοναδικὴ πύλη τοῦ μονογενοῦς Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ. Καὶ τὸ παράδοξο εἶναι ὅτι ἐνῶ ὁ Κύριος πέρασε διὰ μέσου αὐτῆς τῆς πύλης, ὅμως τὴ διεφύλαξε κλειστή. Αὐτὸ εἶναι τὸ ὑπερφυῆς τοῦ μυστηρίου. Γι' αὐτὸ ἄλλωστε καὶ ὀνομάζεται μυστήριον ἡ Θεοτόκος Μαρία γεννᾷ ἐν σαρκὶ τὸν Υἱὸ καὶ Λόγο τοῦ Θεοῦ καὶ ταυτόχρονα παραμένει παρθένος.

Ἡ γέννηση τῆς Θεοτόκου εἶναι παγκόσμιο γεγονός καὶ ἔχει προμηνύσει χαρὰ σὲ ὅλη τὴν οἰκουμένη, διότι ἀπὸ αὐτὴ ἔχει ἀνατείλει ὁ ἥλιος τῆς δικαιοσύνης, δηλαδή ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός. Ὁ Χριστὸς ἀφοῦ ἔλυσε τὴν κατάρα διὰ τῆς ἀναστάσεώς Του, ἔδωσε τὴν εὐλογία καὶ ἀφοῦ κατήργησε τὸν θάνατο μᾶς ἐδώρησε αἰώνια ζωὴ.

8. Στιχηρὸ ἰδιόμελο τοῦ Ἑσπερινοῦ.

Η ΠΑΝΑΓΙΑ ΜΗΤΕΡΑ ΤΟΥ ΘΕΟΥ*

Άρχιμ. Νικόλαου Ίωαννίδη
Καθηγητοῦ Θεολογικῆς Σχολῆς ΕΚΠΑ

Στὴν ὀρθόδοξη Ἐκκλησία μας ἡ τιμὴ στὸ πρόσωπο τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου εἶναι εὐρύτατα διαδεδομένη, ὥστε συχνὰ νὰ μᾶς ἀποκαλοῦν οἱ ἑτερόδοξοι θεοτοκολάτρες. Κάτι βεβαίως πὸν δὲν ἀνταποκρίνεται στὴν ἀλήθεια, γιατί ἐμεῖς οἱ ὀρθόδοξοι ἀποδίδουμε λατρεία μόνον στὸν Τριαδικὸ Θεό, ἐνῶ στοὺς ἀγίους καὶ ἐξαιρέτως στὴν Ὑπεραγία Θεοτόκο ἀποδίδουμε τιμὴ. Ἡ βαθεῖα αὐτὴ εὐλάβεια στὴ Θεοτόκο δὲν εἶναι ἀποτέλεσμα μιᾶς συναισθηματικότητος τοῦ λαοῦ μας πρὸς τὴ Μητέρα τοῦ Θεανθρώπου Κυρίου μας, τὴν «προστάτιδα καὶ σκέπην» τῆς ζωῆς μας, τὴν «θερμὴν βοηθὸν τοῦ βίου», ἀλλὰ εἶναι, ἔστω καὶ ἀσυνειδήτητα πολλὰς φορές, ἡ φυσικὴ συνέπεια τῆς θέσης πὸν κατέχει ἡ Θεοτόκος στὴν Ἐκκλησία μας. Αὐτὴ τὴ θέση της μέσα στὴν Ἐκκλησία, πὸν ἐκφράζει ἡ πατερικὴ θεολογία, θὰ προσπαθήσουμε νὰ σκιαγραφήσουμε μὲ κάθε συντομία στὸ μικρὸ αὐτὸ κείμενο, ὥστε ἡ τιμὴ πὸν ἀποδίδουμε στὸ πρόσωπό της νὰ εἶναι συνειδητὴ καὶ κατ' ἐπίγνωση.

Γεννημένη κατὰ φύση ἀπὸ τὸ γένος τοῦ Ἀδάμ, ἡ Παρθένος Μαρία κληρονόμησε καὶ τὴν προπατορικὴ ἁμαρτία, ἀλλὰ ἀπέκτησε προσωπικὴ ἀγιότητα καὶ ἀναμαρτησία. Ἡ ἀγιότητα καὶ ἀναμαρτησία της ὑπῆρξαν καρπὸς τῆς χάριτος τοῦ Ἁγίου Πνεύματος καὶ τῆς δικῆς της προσπάθειας. Ἡ ἀνατροφή της στά «Ἅγια τῶν Ἁγίων» ἦταν ὁ πιὸ κατάλληλος τρόπος γιὰ νὰ ἀνθίσουν οἱ ἀρετές της καὶ νὰ καταστῆ ὡς πρὸς αὐτὲς ἀξιότερη ἀπ' ὅλες τὶς γυναῖκες. Ὁ Θεός, προγινώσκοντας αὐτό, τὴν εἶχε προαιωνίως προορίσει γιὰ μητέρα τοῦ Μονογενοῦς Υἱοῦ του καὶ συνεργὸ στὸ μυστήριό τῆς θείας ἐνανθρώπησης. Ἡ ἐνανθρώπηση ὁμως τοῦ Θεοῦ Λόγου προϋπέθετε τὴν ἐλεύθερη συγκατάβαση τῶν ἀνθρώπων. Ἐφόσον ὁ ἄνθρωπος μὲ τὴ θέλησή του ὑπέκυψε στὸν διάβολο καὶ ἔγινε δοῦλος τῆς ἁμαρτίας, ἔπρεπε μὲ τὴ θέλησή του νὰ συγκατατεθεῖ στὴν προαιώνια βουλή τοῦ Θεοῦ, προσφέροντας ἐκούσια τὴ σάρκα του στὸν Θεὸ Λόγο, ὥστε νὰ μπορέσει αὐτὸς νὰ σαρκωθεί,

* Ἀναδημοσιεύεται, μὲ τὴν ἄδεια τοῦ συγγραφέα, ἀπὸ τὸ, *Θεολογία καὶ Γραμματεία ἀπὸ τὸν Θ' αἰῶνα καὶ ἐξῆς*, Ἀθήνα 2009, σσ. 379-386.

νά γίνει άνθρωπος, και ὡς Θεὸς σαρκοφόρος νὰ προσφέρει τὴ σωτηρία στοὺς ἄνθρώπους. Πρόκειται γιὰ τὴν ἐλεύθερη συγκατάθεση τοῦ ἀνθρώπου στὴν ἐνανθρώπηση τοῦ Θεοῦ, ἢ ὁποία πραγματοποιήθηκε, ὅπως θὰ δοῦμε, ἀπὸ τὴν Ὑπεραγία Παρθένο Μαρία. Ἡ Παρθένος Μαρία συγκατατέθηκε στὸν εὐαγγελισμό τοῦ ἀρχαγγέλου Γαβριὴλ μὲ τὰ λόγια: «*ἴδου ἡ δούλη Κυρίου· γένοιτό μοι κατὰ τὸ ῥῆμά σου*» (Λκ. 1, 38). Αὐτὴ ἡ συγκατάθεσή

της καὶ ἀποδοχὴ τῆς θέλησης τοῦ Θεοῦ ἦταν ἀκριβῶς ἡ συνεργασία ποὺ ζητοῦσε ὁ Θεὸς ἀπὸ τὸν ἄνθρωπο γιὰ τὴν πραγματοποίηση τῆς σωτηρίας. Ἡ Παρθένος Μαρία εἶχε ἐκλεγεῖ ἀπὸ τὸν Θεὸ προαιώνια γιὰ νὰ ὑπηρετήσει τὴν πραγμάτωση τοῦ μυστηρίου τῆς οἰκονομίας, δηλαδή τῆς σωτηρίας τῶν ἀνθρώπων «*εὐρες χάριν παρὰ τῷ Θεῷ*», ὅπως ἀναφέρει ὁ Εὐαγγελιστὴς Λουκᾶς (1, 30).

Κατὰ τὴν ἀντίληψη τῶν Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας ὁλόκληρη ἡ ἱστορία τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης ἔκλινε πρὸς τὴν Παρθένο Μαρία, ἔτσι ποὺ νὰ μπορούμε νὰ ποῦμε ὅτι ἡ παλαιοδιαθηκικὴ παιδαγωγία τῆς ἀνθρωπότητος τελειώθηκε στὸ πρόσωπο τῆς Παναγίας. Ἡ Θεοτόκος ἦταν ἐκπρόσωπος τοῦ γένους τῶν ἀνθρώπων καὶ ὁ Θεὸς οἰκονόμησε ὥστε νὰ γεννηθεῖ ἀπὸ εὐσεβὲς καὶ βασιλικὸ καὶ ἅγιο γένος «*θεοπρεπῶς*». Καὶ ἐπειδὴ ἀπὸ τὴ σωφροσύνη ἢ παρθενία βλαστάνει, ἔπρεπε νὰ γεννηθεῖ ἀπὸ σώφρονες γονεῖς. Ἔτσι ἡ γέννησή της ἦταν φυσικὴ, ἀπὸ τὸν γάμο τοῦ Ἰωακείμ καὶ τῆς Ἄννας, ἀλλὰ καὶ ὑπερφυσικὴ, ἐξαιτίας τῆς στειρότητας τῆς Ἄννας καὶ τῆς προχωρημένης ἡλικίας τους. Ἡ ὑπερφυσικὴ γέννηση ἀπὸ στεῖρα μητέρα προεικονίζει τὴν ὑπερφυσικὴ γέννηση τοῦ Κυρίου ἀπὸ Παρθένο μητέρα. Στὴ στειρότητα τῆς Ἄννας,

ἀκολουθώντας την πατερική διδασκαλία, βλέπουμε τη στειρότητα της ανθρώπινης φύσης, ή όποια προκλήθηκε από την ἀμαρτία τῶν πρωτοπλάστων και εἶχε ἀνάγκη ἀνακαινισμοῦ. Βλέπουμε λοιπὸν ὅτι ιδιαίτερη θέση κατέχουν στὸ μυστήριο τῆς σωτηρίας τόσο ἡ Παρθένος Μαρία, ὅσο και οἱ εὐσεβεῖς Ἰωακείμ και Ἄννα. Αὐτὸ φανερώνει καθαρὰ και ἡ σημασία τῶν ὀνομάτων τους. Τὸ ὄνομα Ἰωακείμ στὴν ἐβραϊκὴ γλῶσσα σημαίνει Θεός-ιατρός, τὸ ὄνομα Ἄννα σημαίνει χάρις και τὸ ὄνομα Μαρία σημαίνει Κυρία. Ἐπειδὴ δὲ τὸ ἀνθρώπινο γένος εἶχε ἀσθενήσει ἀπὸ τὴν ἀμαρτία, ὁ Θεὸς ἀποφάσισε νὰ τὸ γιαιτρέψει μὲ τὴν χάρις του διὰ τῆς Θεοτόκου, δηλαδὴ μὲ τὴν Ἄννα διὰ τῆς Μαρίας.

Τὴ θεία οἰκονομία πολλοὶ Πατέρες παρομοιάζουν μὲ γάμο. Σ' αὐτὸ νυμφίος εἶναι ὁ Θεὸς Λόγος, πού ἔχοντας θελχθεὶ ἀπὸ τὴν παρθενικὴ ὠραιότητα τῆς Μαρίας ἐνώθηκε μέσα ἀπὸ αὐτὴ μὲ τὴν ἀνθρωπότητα. Σ' αὐτὸ τὸν θεῖο ὑμέναιο και κατὰ τὴ γαμήλια ἡμέρα τοῦ Εὐαγγελισμοῦ, ἡ ἀνθρώπινη φύση ὡς νύμφη ἐνώθηκε μὲ τὸν νυμφίο Θεὸ Λόγο. Καὶ ὅπως δὲν προσέρχεται ἡ κόρη πρὸς τὸν νυμφίο, ἀλλὰ αὐτὸς πρὸς ἐκείνη, ἔτσι ἡ ἀνθρώπινη φύση δὲν ἀνέβηκε στὸν οὐρανό, ἀλλὰ ὁ Θεὸς Λόγος κατέβηκε πρὸς αὐτὴ, τὴν παρέλαβε και τὴν ἐγκατέστησε στὸν πατρικὸ οἶκο. Ἐδῶ παραστατικότερα μᾶς δίδεται ἡ εἰκόνα τοῦ μυστηρίου τῆς θείας οἰκονομίας. Πῶς ὁ Θεὸς Λόγος ἐνώθηκε μὲ τὴν πεσμένη ἀνθρώπινη φύση, πῶς τὴν θεράπευσε και τὴν ἀποκατέστησε στὸν πατρικὸ οἶκο, τὸν παράδεισο, και πόσο σημαντικὸς ἦταν ὁ ρόλος τῆς Παρθένου Μαρίας, ὡς ἐκπροσώπου ὀλόκληρης τῆς ἀνθρωπότητας, στὸ μυστήριο τῆς σωτηρίας.

Στὴν πατερικὴ γραμματεία ἀπὸ πολὺ νωρὶς βλέπουμε νὰ παραλληλίζονται οἱ πρωτόπλαστοι μὲ τὴ Θεοτόκο και μὲ τὸν Θεάνθρωπο, πού γεννήθηκε ἀπ' αὐτὴ. Ἐτσι ἡ Θεοτόκος ὀνομάζεται δευτέρη Εὐα και ὁ Θεὸς Υἱὸς της δευτέρος Ἀδάμ ἢ νέος Ἀδάμ. Μεταξὺ τοῦ παλαιοῦ Ἀδάμ και τοῦ νέου Ἀδάμ, τῆς πρώτης Εὐας και τῆς δευτέρης Εὐας, ὑπάρχει μιὰ βαθύτερη σχέση, πού ἐκφράζεται τόσο μεταξὺ τῆς γέννησης τοῦ Χριστοῦ ἀπὸ τὴν Παναγία Παρθένο και τοῦ τρόπου τῆς δημιουργίας τοῦ πρώτου Ἀδάμ, ὅσο και μεταξὺ τῆς πτώσης και διόρθωσης και μεταξὺ ἀμαρτίας και σωτηρίας. Ἐπειδὴ ὁ πρῶτος Ἀδάμ δὲν ἔχει Πατέρα ἄνθρωπο και δὲν λαμβάνεται ἀπὸ σπέρμα, ἀλλὰ λαμβάνεται ἀπὸ χῶμα και πλάστης του ἦταν ὁ Θεός, τὴν ἀνακεφαλαίωσή του

ἔπρεπε νὰ τελέσει ὁ νέος Ἀδάμ μὲ ὅμοιο τρόπο. Γι' αὐτὸ τηρήθηκε κατὰ πάντα ἡ ὁμοιότητα, ἡ ὁποία συνίστατο στὴ χωρὶς σπέρμα σύλληψη καὶ στὴν «ἐκ μήτρας παρθένου» γέννηση τοῦ νέου Ἀδάμ, ὅπως ἀκριβῶς χωρὶς σπέρμα καὶ ἀπὸ παρθένο γῆ δημιουργήθηκε ὁ παλαιὸς Ἀδάμ. Μιλῶντας ὅμως γιὰ τὶς σχέσεις παλαιοῦ καὶ νέου Ἀδάμ καὶ γιὰ τὸν ρόλο τῆς Παναγίας Παρθένου στὸ μυστήριό τῆς σωτηρίας, θὰ πρέπει νὰ ἀναφέρουμε τὴν ἀγιοπατερικὴ σκέψη (τὴ βλέπουμε καὶ στὸν ἱερὸ Χρυσόστομο) γιὰ τὸ «χρέος» τῆς γυναίκα πρὸς τὸν Ἀδάμ, ἀπὸ τὴν πλευρὰ τοῦ ὁποίου αὐτὴ δημιουργήθηκε, ἐνός «πλευροῦ». Τὸ χρέος αὐτὸ πρὸς τὸν Ἀδάμ ἀνέλαβε νὰ ἐπιστρέψει ἡ Παρθένο Μαρία, ὡς θυγατέρα τῆς προμήτορος Εὐας. Ὅπως κατὰ τὴ δημιουργία ἀπὸ τὴ σάρκα τοῦ Ἀδάμ, δηλαδὴ ἀπὸ τὸ πλευρό του, πλάσθηκε ἡ γυναίκα, ἔτσι κατὰ τὴν ἐνανθρώπηση ἡ γυναίκα, δηλαδὴ ἡ Παρθένο Μαρία, ἔδωσε τὴ γαστέρα της («ἐν γαστρὶ ἔξει καὶ τέξεται Υἱόν»), τὴ μήτρα της, γιὰ τὴν ἐνσάρκωση τοῦ νέου Ἀδάμ, τοῦ Χριστοῦ, χάριν τῆς ἀναπλάσεως τοῦ προπάτορός της, δηλαδὴ τοῦ Ἀδάμ καὶ ὅλων τῶν ἀπογόνων του. Καὶ ὅπως γιὰ τὴ διάπλαση τῆς γυναικείας ὑπόστασης ἡ λήψη ἔγινε ἀπὸ παρθένο ἄνδρα, ἔτσι καὶ ἡ σύλληψη τοῦ Θεανθρώπου ἔγινε ἀπὸ παρθένο γυναίκα. Ἐπίσης πρέπει νὰ τονίσουμε ὅτι ἡ χωρὶς σπέρμα σύλληψη ἦταν ἀπαραίτητη, γιὰ νὰ γνωστῆ ὅτι ἡ σάρκωση εἶναι πράγματι σάρκωση Θεοῦ καὶ ὅτι τὸ ἔμβρυο ἦταν Υἱὸς Θεοῦ καὶ ὄχι ψιλὸς ἄνθρωπος. Ὁ ἅγιος Μάξιμος ὁ Ὁμολογητὴς ἀναφέρει σαφέστατα γιὰ τὸν Κύριο δὲν γεννιέται ἀπὸ τὸν γάμο, ἀλλὰ χωρὶς σπέρμα ἀπὸ τὴν Παρθένο Μαρία καὶ τὸ Ἅγιο Πνεῦμα. Ὁ προηγούμενος σκοπὸς τοῦ Θεοῦ, λέγει ὁ ἅγιος Μάξιμος, ἦταν νὰ μὴν γεννιέται ὁ ἄνθρωπος ἀπὸ τὸν γάμο καὶ τὴ φθορά, ἀλλὰ ἡ παράβαση τῆς ἐντολῆς τοῦ θεοῦ ἀπὸ τοὺς πρωτοπλάστους εἰσήγαγε τὸν γάμο. Ἀπ' αὐτὸ γίνεται φανερὸ γιὰ τὸ ἀναμάρτητος Κύριος καὶ Σωτῆρας τοῦ κόσμου ἀπὸ τὰ δεσμὰ τῆς ἁμαρτίας ἔπρεπε νὰ συλληφθῆ ἀσπόρως. Ἄν ἡ σύλληψή του γινόταν ἀπὸ σπέρμα, δὲν θὰ ἦταν οὔτε «καινὸς ἄνθρωπος», οὔτε ἀναμάρτητος καὶ τῶν ἁμαρτανόντων σωτῆρας. Γι' αὐτὸ ὁ «ἐκ Πατρὸς ἀχρόνως» γεννημένος Θεὸς Λόγος εἰσέρχεται στὸν κόσμον καὶ γεννιέται «ἐκ Μητρὸς ἀσπόρως» καὶ καθίσταται Θεάνθρωπος. Ἡ σύλληψή του εἶναι ἄσπορη καὶ ὁ τόκος ἀνώδυνος, γιὰ τὸ ὅπου ἡ σύλληψη γίνεται μὲ ἡδονή, ἐκεῖ καὶ ἡ γέννηση γίνεται μὲ ὀδύνη. Ἐξάλλου ἡ οἰκονομία

και παρουσία του Θεού δεν ήταν δυνατόν να φέρει οδύνη ή φθορά, αλλά μόνο χάρη και αφθαρσία.

Αξίζει να δοῦμε και ένα πατερικό κείμενο που δείχνει τα κοινά χαρακτηριστικά του Ἀδάμ και της Εὔας με τὸν δεύτερο Ἀδάμ, τὸν Χριστό, και τὴ δεύτερη Εὔα, τὴ Θεοτόκο, καθὼς και τὴν ἀντίθεση μεταξύ του ἔργου τους: *«Σῶος ἔμεινε ὁ Ἀδάμ και μετὰ τὴν ἀφαίρεση τῆς πλευρᾶς του (γιὰ νὰ δημιουργηθεῖ ἡ Εὔα), ἀφθορος ἔμεινε ἡ Παρθένος και πρὶν τὴ γέννηση και μετὰ ἀπ' αὐτή. Ἡ Εὔα ὅταν ἀπατήθηκε ἀπὸ τὸν διάβολο, εἶπε λόγο που ἔγινε πρόξενος θανάτου· εὐαγγελισθεῖσα ἡ Μαρία ἐγέννησε Λόγο (τὸν Θεὸ Λόγο) ἐν σαρκί, που ἔγινε πρόξενος τῆς αἰώνιας ζωῆς γιὰ ὅλους. Ὁ λόγος τῆς Εὔας στὸν παράδεισο ἔδειξε τὸ ξύλο τῆς γνώσεως, μετὰ τὸ ὁποῖο ἐξορίσθηκε ἀπὸ τὸν παράδεισο ὁ Ἀδάμ· ὁ λόγος τῆς Παναγίας (δηλ. τὸ «γένειτό μοι κατὰ τὸ ῥήμά σου») ἔδειξε τὸν σταυρὸ του Χριστοῦ ξύλο ζωῆς, μετὰ τὸ ὁποῖο ὁ Ἀδάμ και ὅλοι οἱ ἀπόγονοί του εἰσῆλθαν και πάλι στὸν παράδεισο. Ἀμάρτησε ἡ Εὔα και ἔγινε αἰτία του θανάτου γιὰ ὅλο τὸ ἀνθρώπινο γένος· ἀναμάρτητη ἦταν ἡ Παναγία και ἔγινε αἰτία ζωῆς γιὰ τοὺς ἀνθρώπους. Διὰ μέσου γυναικὸς ἔγινε ἡ ἀμαρτία και ἡ πτώση τῶν πρώτων ἀνθρώπων· διὰ μέσου γυναικὸς οἰκονόμησε ὁ Θεὸς νὰ γιατρευθεῖ ἀπὸ τὴν ἀμαρτία τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων. Ἡ πρώτη Εὔα ἔγινε μεσίτρια στὸ ὀλίσιμα τῆς ἀμαρτίας, ἡ δεύτερη Εὔα, ἡ Θεοτόκος, ἔγινε μεσίτρια γιὰ τὴν ἐπανόρθωση και ἐπιστροφή του ἀνθρώπου ἀπὸ τὴν ἀμαρτία στὴν ἀναμαρτησία».*

Ὅλοι αὐτοὶ οἱ παραλληλισμοί, ὅπως εἶπαμε, κάνουν σύγκριση μεταξύ του ἔργου τῶν πρωτοπλάστων, μετὰ τὸ ὁποῖο ἦλθε ἡ φθορά και ἡ ἀμαρτία, και του ἔργου του ἐνανθρωπήσαντος Χριστοῦ, μετὰ τὸ ὁποῖο ἦλθε ἡ διόρθωση τῆς ἀμαρτίας και ἡ ἀποκατάσταση του πεπτωκότος και φθαρέντος ἀνθρώπου. Ἡ Παρθένος Μαρία ὑπῆρξε ὄντως τὸ μέσο διὰ του ὁποῖου συντελέσθηκε τὸ ἔργο τῆς σωτηρίας. Οἱ Πατέρες λένε σχετικὰ ὅτι ἡ Θεοτόκος μετὰ τὴ μεσιτεία της ἔκανε τὸν Θεὸ ἄνθρωπο και τὸν ἄνθρωπο θεό, τὸν οὐρανὸ ἔνωσε μετὰ τὴ γῆ και τὴ γῆ μετὰ τὸν οὐρανὸ και ἐλευθέρωσε τὸ ἀνθρώπινο γένος ἀπὸ τὴ φθορά.

Ἡ πίστη μας στὸ ὅτι ὁ ἐνανθρωπήσας Λόγος εἶναι ἀληθινὸς Θεός, ὁ ἕνας τῆς Τριάδος, δηλαδή ὁ Θεὸς Υἱός, και ὅτι ἀπὸ τὴν πρώτη στιγμή τῆς συλλήψεως ἡ θεία φύση ἦταν ἄρρηκτα ἐνωμένη στὴν ὑπόστασή του μετὰ τὴν ἀνθρώπινη φύση, ὥστε νὰ ὑπάρχει ἕκτοτε συνάφεια θεῖ-

ας και ανθρώπινης φύσης, μᾶς ὀδηγεῖ στὴν παραδοχὴ τῆς δογματικῆς ἀλήθειας ὅτι ἡ Ἀειπάρθενος Μαρία, ὡς γεννήτρια Θεοῦ, εἶναι πράγματι Θεοτόκος. Καὶ ὡς Θεοτόκος εἶναι ἄρρηκτα συνδεδεμένη μετὸν Υἱό της, τὸν Θεὸ Λόγο. Ὁ σύνδεσμός τους αὐτὸς εἶναι ἡ σχέση μητέρας καὶ τέκνου, ποὺ συνδέει τὴ μητέρα μετὸ τέκνο καὶ τὸ τέκνο μετὴ μητέρα γιὰ πάντα. Αὐτὸ τὸ βλέπουμε σαφῶς στὴν ὀρθόδοξη εἰκονογραφία. Ἡ Θεοτόκος εἰκονίζεται πάντοτε μετὸν Θεὸ Υἱό της. Ἄν χωρίσουμε τὴ Θεοτόκο ἀπὸ τὸν Θεὸ Υἱό της, τῆς στεροῦμε τὸ πιὸ σημαντικό ἔργο της, τὸ ὅτι γέννησε τὸν Θεό. Στὴν πραγματικότητα ὅμως, ἔτσι στεροῦμε καὶ τὴν ἀνθρωπότητα ὀλόκληρη ἀπὸ τὸν μόνο ἀληθινὸ Θεὸ καὶ Σωτῆρα. Γι' αὐτὸ ὁ ἅγιος Γρηγόριος ὁ Θεολόγος ὀρθῶς λέει: *«Ὅποιος δὲν θεωρεῖ Θεοτόκο τὴν ἀγία Μαρία, εἶναι ἄσχετος μετὴν θεότητα... ἄθεος»*.

Συνεπῶς στὴ Θεοτόκο ἀνήκει ἰδιαίτερη τιμὴ, τιμὴ ὄχι ὡς πρὸς θεὰ καὶ σώτεια, ἀλλ' ὡς πρὸς Θεοτόκο - Μητέρα τοῦ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος καὶ ὡς αἰτία τῆς σωτηρίας μας. Ἔτσι ἡ τιμὴ πρὸς τὴν Ὑπεραγία Θεοτόκο εἶναι συνδεδεμένη πάντοτε μετὸ πρόσωπο τοῦ Θεανθρώπου Σωτῆρος. Μὲ τὸν στενὸ αὐτὸ σύνδεσμο μεταξύ τους ἐξηγεῖται καὶ ἡ ἀφθαρσία, τὴν ὁποία ὁ Θεὸς Υἱὸς χάρισε στὴ Μητέρα του. Γιατὶ ὅπως ὁ Θεάνθρωπος πέθανε, τάφηκε καὶ μετὰ τρεῖς ἡμέρες ἀνέστη, ἔτσι καὶ ἡ Θεοτόκος πέθανε, τάφηκε καὶ μετὰ τρεῖς ἡμέρες μετέστη στοὺς οὐρανούς πρὸς τὸν Υἱό της.

Ἡ Θεοτόκος δὲν σώζει, γιατί, ὅπως ἀναφέραμε, δὲν εἶναι σώτεια, ἀλλὰ μητέρα τοῦ Σωτῆρος. Μαζὶ ὅμως μετὸλους τοὺς ἁγίους, ποὺ ἔζησαν τὴ ζωὴ τοῦ Χριστοῦ, πρεσβεύει καὶ μεσιτεύει στὸν Σωτῆρα Θεὸ καὶ Υἱό της γιὰ ὀλόκληρο τὸ ἀνθρώπινο γένος, τοῦ ὁποίου εἶναι ἀληθινὴ Μητέρα, Κυρία καὶ Δέσποινα. Καὶ ἡ μεσιτεία της αὐτὴ δὲν εἶναι στιγμιαία, δηλαδὴ μόνο κατὰ τὴ σύλληψη καὶ γέννηση τοῦ Χριστοῦ, ἀλλ' εἶναι αἰώνια, γιατί ὁ σαρκῶθεις Υἱὸς της ἐλευθέρωσε γιὰ πάντα τὸν ἄνθρωπο ἀπὸ τὴ φθορά, ἀλλὰ καὶ γιατί ἡ Θεοτόκος πρεσβεύει αἰώνια ὑπὲρ τοῦ κόσμου ὀλόκληρου στὴν Ἁγία Τριάδα καὶ προξενεῖ κάθε τι σωτήριο στοὺς χριστιανούς. Γιὰ ὅλ' αὐτὰ ἡ θέση τῆς Παναγίας ὡς Μητέρας τοῦ Υἱοῦ καὶ Λόγου τοῦ Θεοῦ στὸ ἔργο τῆς σωτηρίας εἶναι κεντρικὴ καὶ, ὅπως λέγει ὁ ἅγιος Γρηγόριος ὁ Παλαμᾶς, *«κανεῖς δὲν μπορεῖ νὰ ἔλθει πρὸς τὸν Θεὸ παρὰ μόνο δι' αὐτῆς ὡς Μητέρας τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ»*. Τιμὴ ἐκ μέρους μας, λοιπόν, ἀνήκει στὴ Θεοτόκο καὶ προπαντὸς ὀρθὴ πίστη καὶ προσκύνηση.

**«ΖΕΥΓΟΣ ΛΟΓΙΚΩΝ ΤΡΥΓΟΝΩΝ»:
ΟΙ ΘΕΟΠΑΤΟΡΕΣ ΙΩΑΚΕΙΜ ΚΑΙ ΑΝΝΑ ΣΤΗ
ΘΕΟΛΟΓΙΑ ΤΟΥ ΙΩΑΝΝΟΥ ΔΑΜΑΣΚΗΝΟΥ**

Θεοχάρι Παπαβησσαρίωνος
M. Th., Ύπ. Διδ. Θεολογίας

Περὶ τῶν ἁγίων καὶ δικαίων θεοπατόρων Ἰωακείμ καὶ Ἄννας οὐδεμία μνεία γίνεται στὴν Καινὴ Διαθήκη. Τὶς πληροφορίες γιὰ τὸν βίον τους λαμβάνουμε ἀπὸ τὸ Πρωτευαγγέλιον τοῦ Ἰακώβου, ἀλλὰ καὶ μέσῳ ἄλλων ἀποκρύφων κειμένων. Τὸ ἐρώτημα ποῦ προκύπτει εἶναι ἐκδηλοῦν: γιατί ἡ Ἐκκλησία ἀποδέχεται τὰ ἐν λόγῳ ἀπόκρυφα κείμενα, ἐνῶ στὴν ἱστορικὴ τῆς πορείας ἔχει ἀπορρίψει μὲ κατηγορηματικὸ τρόπο ἄλλα; Ἡ ἀπάντησις εἶναι ἐξίσου πρόδηλη. Διότι δὲν ὑπάρχει κανεὶς ἀπολύτως λόγος ἀπορρίψεώς τους, ἀφοῦ περιέχουν εἰδήσεις καὶ γεγονότα ποῦ βασίζονται σὲ ἀληθινὰ παραδόσεις. Ἔτσι, ἡ ἐκκλησιαστικὴ συνείδησις ἐμπλουτίζει τὴν κειμενικὴ τῆς παράδοσις μὲ ἀπτεῖς μαρτυρίες ποῦ καθοδηγοῦν κατὰ τρόπο ἀρμονικὸ τὴν εὐσέβεια τῶν πιστῶν, ἰχνηλατῶντας μέσα ἀπὸ τὸ παράδειγμα τοῦ βίου ἁγίων μορφῶν τῆς θείας οἰκονομίας τὴν πορεία τους πρὸς τὸν λιμένα τῆς σωτηρίας¹.

Δὲν εἶναι τυχαία ἡ θέσις ποῦ κατέχει ἡ Θεοτόκος στὴ θεολογία τοῦ ἱεροῦ Δαμασκηνοῦ. Ἡ πρὸς τὴν Παναγία τιμὴ καὶ εὐλάβεια τοῦ ἱεροῦ πατέρα ἔχει διττὴ ἀφετηρία: ἀφενὸς στηρίζεται στὰ περιστατικὰ τοῦ βίου του² καὶ ἀφετέρου πηγάζει ἀπὸ τὴν προσήλωσις καὶ ἀκρίβεια τοῦ

---

1. Γιὰ τὴ σημασία τῶν ἀποκρυφῶν κειμένων στὴ ζωὴ τῆς Ἐκκλησίας, βλ. Σ. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ, *Πατρολογία*, τ. Α', Ἀθήνα 1977, σσ. 203-204. Ι. Δ. ΚΑΡΑΒΙΔΟΠΟΥΛΟΥ, *Ἀπόκρυφα Χριστιανικὰ Κείμενα Α' Ἀπόκρυφα Εὐαγγέλια*, ἐκδ. Π. Πουρναρᾶ [Βιβλικὴ Βιβλιοθήκη 13], Θεσσαλονίκη 1999, σ. 16.

2. Πρόκειται γιὰ τὸ περιστατικὸ τῆς ἀποκοπῆς τοῦ δεξιοῦ χεριοῦ τοῦ ἁγίου ἀπὸ τὸν χαλίφη Οὐαλίδ. Βλ. σχετικὰ *BHG* 394, 395, 884-885. ΜΑΚΑΡΙΟΥ ΣΙΜΩΝΟΠΕΤΡΙΤΟΥ (ἐπιμ.), *Νέος Συναξαριστὴς τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας*, τ. 14, διασκευὴ ἐκ τοῦ γαλλικοῦ Ν. Γαβριήλ Πεντζίκη, ἐκδ. Ἰνδικτος, Ἀθήνα 2005, σσ. 45-47.

Δαμασκηνοῦ ἀπέναντι στή δογματική διδασκαλία τῆς Ἐκκλησίας. Ὡς ἐκ τούτου, ἀποφαίνεται γιά τὸ πρόσωπο τῆς Θεοτόκου ὡς ἀκολούθως: «θεοτόκος γὰρ ἄλλη οὔτε ἐγένετο οὔτε ἐστίν οὔτε ἔσται». Ἡ προσηγορία «θεοτόκος» τῆς ἀποδίδεται πανάξια, διότι ἀπὸ ὅλες τῆς γυναῖκες εἶναι «ἡ μόνη τὸν ὄντως ὄντα θεὸν καὶ υἱὸν Θεοῦ σεσαρκωμένον κηῖσασα»³. Ὡς συνεπὴς χαλκηδόνιος θεολόγος ὁ Ἰωάννης Δαμασκηνὸς ἀκολουθεῖ ἀπαρέγκλιτα καὶ μέχρι κεραίας τῆς δογματικῆς συνέπειες τοῦ ὄρου τῆς Δ΄ Οἰκουμενικῆς Συνόδου τῆς Χαλκηδόνας σχετικὰ μὲ τὸ πρόσωπο τῆς Θεοτόκου⁴.

Ἀναμφίβολα ὁ μελίρρυτος γλωσσοπλάστης καὶ ἀκριβολόγος δογματικὸς θεολόγος ἐπιδίδεται μὲ τῆς θεομητορικῆς τοῦ ὁμιλῆς σὲ ὑψηλῆς θεολογικῆς πτήσεις, δίδοντάς μας μὲ τὴ γραφίδα τοῦ σελίδες ἀπαράμιλλες, τόσο σὲ φιλολογικὴ καλλιέπεια, ὅσο καὶ σὲ θεολογικὸ βάθος. Ὡς ἄριστος βιβλικὸς θεολόγος, ξεδιπλώνει μὲ μαεστρία τὸν ἰστό τῆς θείας οἰκονομίας καὶ ἀναδεικνύει ἐξοχα τοὺς πρωταγωνιστὲς καὶ διάφορες πτυχῆς τῆς ἱερᾶς ἱστορίας. Ἀσφαλῶς περίοπτη θέση στή διδασκαλία του γιά τὴ Θεομήτορα ἐπέχουν οἱ γεννήτορες τῆς Παναγίας, ὁ Ἰωακείμ καὶ ἡ Ἄννα. Ὅπως εὔστοχα παρατήρησε ἡδη ὁ π. Μ. Νάζμ, τὸ μακάριο ζεῦγος κέρδισε στήν χριστιανικὴ ἱστορία «μεγίστην ὑπόληψιν»⁵.

Μὲ ἐξαιρετικὸ τρόπο παρουσιάζεται ἀπὸ τὸν Δαμασκηνοῦ ὁ Ἰωακείμ ὡς πρότυπο ἀρετῆς καὶ σωφροσύνης. Ὑπῆρξε, μαρτυρεῖ ὁ ἅγιος, ποιμένας τόσο τῶν λογικῶν προβάτων, ὅσο καὶ τῶν ἰδίων του τῶν λογισμῶν, τοὺς ὁποίους κατηύθυνε «κατ' ἐξουσίαν, ὅποι βούλοιο»⁶. Χρησιμοποιῶντας γλαφυρότατες παρομοιώσεις ὁ ἱερὸς πατέρας ἐπιχειρεῖ νὰ ἀναδείξει τὸν θεοπρεπῆ χαρακτήρα τοῦ Ἰωακείμ. Ὡς πρόβατο λογικό, ποιμαινόμενο ἀπὸ τὸν Κύριο, τὸν Ποιμένα τῶν ἀνθρωπίνων ψυχῶν, δὲν ὑπολείπεται κανενὸς ἀγαθοῦ. Ἀντιθέτως, ἔχει χαριτωθεῖ

3. Ι. ΔΑΜΑΣΚΗΝΟΥ, *Λόγος περὶ πίστεως Κατὰ Νεστοριανῶν*, 31, Kottler IV, σ. 248.

4. Βλ. τὸν ὄρο πίστεως στὸ ACO II, I, 2, σ. 128.

5. π. Μ. ΝΑΖΜ, *Ἡ Θεοτόκος κατὰ τὸν Ἰωάννην Δαμασκηνὸν* (δ.δ.), Θεσσαλονίκη 1984, σ. 38.

6. Ι. ΔΑΜΑΣΚΗΝΟΥ, *Εἰς τὴν Κοίμησιν Α΄*, 5, Kottler V, σ. 488.

μέ πληθώρα ἀρετῶν. Ὁ προσανατολισμός του κείται μᾶλλον πρὸς τὰ αἰώνια καὶ μόνιμα παρὰ στὰ πρόσκαιρα καὶ ἐπίγεια. Ὁ δίκαιος Ἰωακείμ ἀσκήθηκε στὶς ἀρετὲς καὶ ἀξιώθηκε νὰ λάβει τὸν στέφανο τῆς νίκης ἀπὸ τὸν ἀγωνοθέτη Χριστό. Πρὸς ἐπίρρωση τῶν ἀνωτέρω, ὁ ἅγιος προσκομίζει τὴ διήκουσα ἀρχὴ ποὺ διέπει τὴν ἀσκητικὴ παράδοση τῆς Ἐκκλησίας: «...πόνος μὲν γὰρ προπορεύεται ἀρετῶν, ἔπειτα δὲ μακαριότης αἰώνιος»⁷. Συνεπῶς, μὲ ὄπλο τὶς ἀρετὲς ὁ Ἰωακείμ, ἄλλοτε ἐναυλιζόμενος σὲ χλοερὸ τόπο καὶ ἄλλοτε εὐφραινόμενος μὲ τὸ ὕδωρ τῆς ἀναπαύσεως, ἐπέτυχε νὰ ποιμάνει τοὺς οἰκειοὺς λογισμοὺς καὶ νὰ τοὺς κατεθύνει ἀπὸ τὶς ἀτραποὺς τῆς ἀτοπίας στὰ μονοπάτια τῆς δικαιοσύνης⁸.

Ὁ ἅγιος Ἰωάννης, σκιαγραφῶντας τὴν ἀγία Ἄννα, παρατηρεῖ ἐν προκειμένῳ, ὅτι τὸ «*ἱερώτατον λοχεῖον*» τῆς ἀγίας Ἄννας εἶναι πρόξενος ἀκατάπαυστης συνευωχίας καὶ παρακινεῖ τὴ σύμπασα κτίση σὲ ἄληκτη ὕμνολογία⁹. Πράγματι, ὁ τόκος τῆς Ἄννας προσφέρει στὴν ἀνθρωπότητα ἀναφαίρετο θησαυρὸ ἀγαθῶν. Γιὰ τὸν λόγο αὐτό, ἡ ἀνθρωπότητα εἶναι ὑπόχρεος στοὺς θεοπάτορες. Μὲ μία ἐξαιρετικὴ ἀποστροφή ὁ ἴδιος ὁ ἅγιος, ὡς ἐκπρόσωπος τοῦ ἀνθρωπίνου γένους, ἀναπέμπει εὐχαριστιακοὺς αἶνους στὸν Ἰωακείμ καὶ τὴν Ἄννα: «*Ὡ μακαρία ξυνωρίς Ἰωακείμ καὶ Ἄννα. Ὑπόχρεος ὑμῖν ἐστὶ πᾶσα ἡ φύσις· δι' ὑμῶν γὰρ προσήγαγε δῶρον τῷ κτίστη δῶρων ἀπάντων ὑπερφερέστερον, μητέραν σεμνήν, μόνην ἀξίαν τοῦ κτίσαντος*»¹⁰.

Τοῦτο τὸ «*μακάριον ζεῦγος*» δικαίως λογίζεται ὡς εὐλογημένο. Σὲ αὐτοὺς τὸ γραφικὸ «*Ἐκ τῶν καρπῶν αὐτῶν ἐπιγνώσεσθε αὐτούς*»¹¹ βρίσκει τὴν ἐκπλήρωσή του. Ἀναντίρρητα ὅλη ἡ ἐν τῷ βίῳ πολιτεία τοῦ Ἰωακείμ καὶ τῆς Ἄννας ἦταν ἀνάλογη τῆς ἀγίας βιωτῆς τῆς ἀχράντου Κόρης: «*Εὐαρέστως Θεῷ καὶ ἀξίως τῆς ἐξ ὑμῶν τεχθείσης ἐπολι-*

7. Ι. ΔΑΜΑΣΚΗΝΟΥ, *Εἰς τὴν Κοίμησιν Α'*, 6, Kotter V, σ. 489. Ι. ΔΑΜΑΣΚΗΝΟΥ, *ὄπ. π.*, 6, Kotter V, σ. 489.

8. Ι. ΔΑΜΑΣΚΗΝΟΥ, *ὄπ. π.*

9. Ι. ΔΑΜΑΣΚΗΝΟΥ, *Εἰς τὸ γενέθλιον τῆς ἀγίας Θεοτόκου Μαρίας*, 1, Kotter V, σ. 169.

10. Ι. ΔΑΜΑΣΚΗΝΟΥ, *ὄπ. π.*, 2, Kotter V, σ. 170.

11. *Μθ.* 7, 16.

τεύσασθε»¹². Στο πρωτευαγγέλιο του Ἰακώβου ἡ Ἄννα παρουσιάζεται νὰ λέγει: «...ζῆ Κύριος ὁ Θεός μου ἐάν γεννήσω εἴτε ἄρρεν, εἴτε θῆλυ, προσάξω αὐτὸ δῶρον Κυρίῳ τῷ Θεῷ μου, καὶ ἔσται λειτουργοῦν αὐτῷ πάσας τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς αὐτοῦ»¹³. Ἐπομένως, ἡ θεοπρομίτηρ ἀφήνεται κυριολεκτικὰ στὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ δίχως νὰ μεριμνᾷ γιὰ τὸ φύλο τοῦ παιδίου, ἢ ἔλευση τοῦ ὁποίου θὰ ἀποτελέσει γιὰ ἐκείνη, ἔτσι καὶ ἀλλιῶς, δῶρο Θεοῦ. Ὅμως ὁ Δαμασκηνὸς προτρέπει τὴ θεοπρομί-

τορα νὰ εὐφρανθεῖ καὶ νὰ ἀγαλλιασθεῖ πὺν ὁ τόκος τῆς ὑπῆρξε τελικῶς θηλυκοῦ γένους. Ἄν ἡ δόξα κάθε γυναίκα, παρατηρεῖ ὁ ἅγιος, λαμβάνεται ἐξωθεν, δηλαδὴ ἀπὸ τὸν ἄνδρα τῆς, ἡ δόξα αὐτῆς τῆς γυναίκας βρίσκεται ἐντὸς τῆς: εἶναι «ὁ τῆς κοιλίας τῆς καρπός»¹⁴. Ἀλλὰ καὶ τὸ ἕτερο ρηθὲν τῆς ἁγίας Ἄννας, «...ἔσται λειτουργοῦν αὐτῷ πάσας τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς αὐτοῦ», γίνεται πράξη ὄχι μόνο γιὰ τὴν ἄχραντος Κόρη ἀφιερώνει ἀποκλειστικὰ τὴ ζωὴ τῆς στὸν Θεὸ ὡς ἔμψυχος ναὸς του, ἀλλὰ κυρίως καὶ κατεξοχὴν γιὰ τὴν ἀποβαίνει λειτουργὸς τῆς πατρι-

12. Ι. ΔΑΜΑΣΚΗΝΟΥ, ὄπ. π., σ. 173.

13. C. TISCHENDORF (ἔκδ.), *Evangelia Apocrypha*, Leipzig 1876 (ἀνατύπωση G. Olms, Hildesheim 1966 καὶ 1987), σ. 9.

14. Ι. ΔΑΜΑΣΚΗΝΟΥ, *Εἰς τὸ γενέθλιον τῆς ἁγίας Θεοτόκου Μαρίας*, 5, Kottler V, σ. 178.

κῆς εὐδοκίας μέσω τοῦ κομβικοῦ ρόλου της στοῦ σωτηριῶδες σχέδιο τῆς θείας οικονομίας¹⁵.

Ἀλλά τὸ πιὸ θαυμαστὸ γεγονός ἀπὸ ὅλα τὰ συμβάντα ποὺ σχετίζονται μὲ τοὺς θείους γεννήτορες τῆς Θεοτόκου εἶναι δίχως ἀμφιβολία ἢ στειρότητα τῆς Ἄννας, ἢ ὁποία μεταλλάχθηκε θαυματουργικὰ σὲ τόκο εὐφροσύνης καὶ παγκόσμιας ἀγαλλίασης. Ἀσφαλῶς τίποτα δὲν εἶναι ἀδύνατο γιὰ τὸν Τριαδικὸ Θεό, ποὺ συνέστησε τὸν κόσμον ἀπὸ τὸ μὴ ὄν στοῦ εἶναι καὶ θαυματουργήσε τὴν ἐκ τριημέρου Ἀνάστασι τοῦ Υἱοῦ καὶ Λόγου. Ἡ στειρότητα τῆς Ἄννας σὲ καμμία περίπτωσι δὲν θὰ πρέπει νὰ νοηθεῖ ὡς ἓνα εἶδος τιμωρίας τοῦ Θεοῦ στοῦ πρόσωπό της. Ἀντίθετα εἶναι ἀπόρροια τῆς πνευματικῆς στειρότητας ποὺ συλλήβδην ὑφίσταται τὸ ἀνθρώπινο γένος. Ὁ ἀείμνηστος Ν. Ματσούκας ἀναφέρει ὅτι καὶ στὴν ΠΔ ὑπῆρχαν προφηῆτες ποὺ γεννήθηκαν ἀπὸ στειρὲς γυναῖκες, ἐνῶ στὴν ΚΔ περίτρανο εἶναι τὸ παράδειγμα τοῦ Ἰωάννου τοῦ Βαπτιστῆ. Πρόκειται, κατὰ τὸν ἴδιο, γιὰ «δημιουργικὲς καὶ σωτηριῶδεις... πράξεις τοῦ Θεοῦ, ὅπου δὲν ἔχει λόγο ἢ ἀνθρώπινη συνεργία»¹⁶. Γι' αὐτὸ, ὁ ἱερὸς Δαμασκηνός, ἀναγνωρίζοντας τὴ σημασία τοῦ τόκου τῆς θεοπρομήτορος Ἄννας, προστάζει ἀναλόγως τὸν φιλόθεο λαό: «Ἐορτάσωμεν οὖν τὴν λύσιν τῆς ἀνθρωπίνης στειρώσεως, ὅτι λέλυται ἡμῖν ἢ τῶν ἀγαθῶν πῆρωσις»¹⁷.

Ἀναμφίβολα, ἡ γέννησι τῆς Παρθένου Μαρίας εἶναι δηλωτικὴ τοῦ τέλους τῆς ἀνθρώπινης στειρότητας. Μεταξὺ δὲ τῆς στειρότητας τῆς Ἄννας καὶ τοῦ τόκου της ὑπάρχει ἄρρηκτη μυστικὴ σύνδεσι. Πῶς ἀντικατοπτρίζεται τοῦτο στὴ βαθυστόχαστη θεολογικὴ διάνοια τοῦ Δαμασκηνοῦ; Μέσα ἀπὸ τὸ σχῆμα φύσι-χάρη. Εἰδικότερα, τὸ ὄνομα Ἄννα δηλοῖ τὴ χάρι. Ἐπομένως, ὅλα, ἄρα καὶ ἡ ἄρρητη θαυματουργία τοῦ τόκου τῆς θεοπρομήτορος, ἔπρεπε νὰ ἀκολουθήσουν τὴν τάξι καὶ

15. Ι. ΔΑΜΑΣΚΗΝΟΥ, *ὄπ. π.*, 3, Kotter V, σ. 172. Πρβλ. Θ. ΠΑΠΑΒΗΣΣΑΡΡΙΩΝ, *Θελήματα, ἐνέργειες καὶ ιδιώματα τοῦ Χριστοῦ κατὰ τὸν ἅγιον Ἰωάννη Δαμασκηνό*, ἀδημοσίευτη διπλωματικὴ διατριβή (master), Ἀθήνα 2009, σ. 164 κ. ἑ.

16. Ν. ΜΑΤΣΟΥΚΑ (κειμενο-μτφρ.), *Ἰωάννου Δαμασκηνοῦ, Ἐκδόσις ἀκριβῆς τῆς Ὁρθοδόξου πίστεως*, ἐκδ. Π. Πουρναρᾶ, σ. 490, σχόλιο 124.

17. Ι. ΔΑΜΑΣΚΗΝΟΥ, *Εἰς τὸ γενέθλιον τῆς ἁγίας Θεοτόκου Μαρίας*, 1, Kotter V, σ. 170.

τὴν κίνηση τῆς θείας οικονομίας. Θαυμάσια διαζωγραφεῖ τὸ γεγονός ὁ ἅγιος Ἰωάννης: «Ἐπεὶ οὖν ἔμελλεν ἡ θεοτόκος παρθένος ἐκ τῆς Ἄννης τίκτεσθαι, οὐκ ἐτόλμησεν ἡ φύσις προλαβεῖν τὸ τῆς χάριτος βλάστημα, ἀλλ' ἔμεινεν ἄκαρπος, ἕως ἡ χάρις τὸν καρπὸν ἐβλάστησεν»¹⁸. Σύμφωνα, ὅμως, μὲ τὴν ἐπισήμανση τοῦ χρυσορρήμονος ἁγίου, ἡ στειρότητα τῆς Ἄννας ἀνάγεται σὲ ἄλλη αἰτία, κατὰ πάντα ἀνώτερη καὶ μυστική: «ἐστεῖρευε γὰρ ὄντως ἡ χάρις ἐν ταῖς τῶν ἀνθρώπων ψυχαῖς καρποφορεῖν οὐκ ἰσχύουσα»¹⁹.

Εἶναι γεγονός ὅτι ἡ ἀχρεΐωση καὶ κατάπτωση τοῦ ἀνθρωπίνου ἤθους εἶχε ὀδηγήσει στὴ σταδιακὴ ἀπομάκρυνση τῶν ἀνθρώπων ἀπὸ τὸν Θεό. Ἐντούτοις, ὅλα ἔμελλε νὰ ἀλλάξουν χάριε στὴν πανσθενουργὸ θεία βούληση. Ἡ θεόφρων Ἄννα, προσαγορεύει ὁ ἅγιος, ἐξαίροντας τὸ ἀνεπανάληπτο ἱστορικὰ καὶ ἀπρόσιτο στὴν ἀνθρώπινη λογικὴ μυστήριον τῆς Θεοτόκου, «τίκτει παῖδα, οἷα οὐ πρότερον γέγονεν οὐδ' αὖ πάλιν γενήσεται»²⁰. Ἄρα, καθὼς σημειώθηκε καὶ πρωτύτερα, Θεοτόκος δὲν ὑπῆρξε οὔτε θὰ ὑπάρξει ξανὰ ἄλλη. Ἐν τέλει, ἡ μεταλλαγή τῆς στειρότητας στὸ ἔνδοξο γενέσιον τῆς ὑπερευλογημένης Παναγίας λαμβάνει στὴ θεοτοκολογία τοῦ Ἰωάννου Δαμασκηνοῦ κοσμικὲς διαστάσεις. Στοιχεῖ ὡς σημαντικὴ τῆς λύσης τῆς ἀνθρώπινης στειρότητας καὶ συστατικὴ τῆς καρποφορίας τοῦ φυτοῦ τῆς ἀπόρρητης μακαριότητος πού θὰ συντελέσει στὴν ὀριστικὴ ἐπανάρθωση τῆς ἀνθρώπινης φύσης καὶ στὴ μεταβολὴ τῆς λύπης σὲ ἀέναη χαρά²¹.

18. I. ΔΑΜΑΣΚΗΝΟΥ, ὄπ. π., 2, σ. 170. Ἡ ὑπογράμμιση δική μας.

19. I. ΔΑΜΑΣΚΗΝΟΥ, *Εἰς τὴν Κοίμησιν Α'*, 5, Kottler V, σ. 489.

20. I. ΔΑΜΑΣΚΗΝΟΥ, ὄπ. π., σ. 489.

21. I. ΔΑΜΑΣΚΗΝΟΥ, ὄπ. π. ΤΟΥ ΙΔΙΟΥ, *Εἰς τὸ γενέθλιον τῆς ἁγίας Θεοτόκου Μαρίας*, 1, Kottler V, σ. 169.

ΙΣΤΟΡΙΚΟΔΟΓΜΑΤΙΚΕΣ ΑΝΑΚΡΙΒΕΙΕΣ ΕΛΛΗΝΩΝ ΠΡΟΤΕΣΤΑΝΤΩΝ ΓΙΑ ΤΟ ΠΡΟΣΩΠΟ ΤΗΣ ΘΕΟΤΟΚΟΥ

Πρωτ. Βασιλείου Α. Γεωργοπούλου
Έπικουρου Καθηγητοῦ Θεολογικῆς Σχολῆς Α.Π.Θ.

Μὲ ἀφορμὴ τὶς παλαιότερες καὶ νεότερες ρωμαιοκαθολικὲς ὑπερβολὲς καὶ καταχρήσεις (Μαριολογικὰ δόγματα καὶ συναφεῖς θεολογικὲς γνώμες), εἶναι γνωστὴ ἡ ἀρνητικὴ καὶ ἀπορριπτικὴ στάση τοῦ Προτεσταντισμοῦ, ἀπέναντι στοῦ πρόσωπο τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου καὶ ἀειπαρθένου Μαρίας.

Ἡ ἀρνητικὴ αὐτὴ προτεσταντικὴ στάση ἀποτυπώνεται καὶ καταγράφεται εὐρύτερα καὶ στὰ πλαίσια τῶν διαχριστιανικῶν διαλόγων, καθὼς καὶ ἐκεῖ, ὅπως ὁμολογοῦν π.χ. καὶ Διαμαρτυρόμενοι θεολόγοι¹, τὸ πρόσωπο τῆς Θεοτόκου παραμένει ἓνα πολὺ δύσκολο θέμα γιὰ νὰ υπάρξει μιὰ κοινὴ βάση δογματικῆς συμφωνίας καὶ ἀποδοχῆς.

Ἡ ἴδια ἀρνητικὴ στάση τοῦ Προτεσταντισμοῦ ἀπέναντι στοῦ πρόσωπο τῆς Θεοτόκου, ἀλλὰ καὶ στὴ διδασκαλία τῆς ἀρχαίας καὶ ἀδιαίρετου Ἐκκλησίας καταγράφεται κατὰ τρόπο σαφῆ καὶ ἀναντίρρητο καὶ ἀπὸ ἐκπροσώπους τῆς Διαμαρτύρησης στὸν Ἑλληνικὸ χῶρο.

Εἶναι ἐξόχως χαρακτηριστικὴ ἡ θέση ποὺ διατυπώνεται ἀπὸ τὸν χῶρο τῆς Ἑλληνικῆς Εὐαγγελικῆς Ἐκκλησίας, τῆς παλαιότερης προτεσταντικῆς Κοινότητος στὴν Ἑλλάδα, ὅτι: «**Τὰ ζητήματα αὐτὰ εἶναι αἱ ὀνομασίαι Ἀειπάρθενος καὶ Θεοτόκος. Καὶ τὰ δύο αὐτὰ ζητήματα εἶναι δι' ἡμᾶς τοὺς Εὐαγγελικοὺς τελείως ἀσήμαντα, ἐπουσιώδη καὶ σχολαστικά, καὶ δὲν ἀποτελοῦν δι' ἡμᾶς ἄρθρον πίστεως**»² (σ.Σ. Ἡ ὑπογράμμιση δική μας).

---

1. Βλ. H.DÜFEL, *Maria I, evang.Sicht*, στὸ H. Krüger u.a (Hrsg), *Ökumene Lexikon. Kirchen, Reli - gionen, Bewegungen*, Frankfurt am Main 1983, στ. 778. Πρβλ. J. FEINER - L. VISCHER (Hrsg), *Neues Glau bensbuch. Der gemeinsame christliche Glaube*, Freiburg im Br 1973, σσ. 616-617.

2. Βλ. *Ἡ Πίστις τῶν Ἑλλήνων Εὐαγγελικῶν*, Ἀθῆναι χ.χ., σ. 64.

Στόν ἑλληνικό ὄμοιο ὑπάρχει μιὰ ἰδιαιτερότητα. Ἡ ἀντίθεση στό πρόσωπο τῆς Θεοτόκου ἐκφράζεται καί μέ ἱστοριοδογματικές ἀνακρίβειες πού συνδέονται μέ ἀντίστοιχες δογματικές τοποθετήσεις. Θά ἀναφέρουμε ἐνδεικτικῶς δύο χαρακτηριστικά παραδείγματα:

Τό πρῶτο παράδειγμα τό λαμβάνουμε ἀπό κείμενο πού ὑπάρχει στό διαδίκτυο, στήν ἱστοσελίδα τῆς Β΄ Εὐαγγελικῆς Ἐκκλησίας καί ἐπιγράφεται: «*Τί πιστεύει ἡ Εὐαγγελική Ἐκκλησία γιά τήν Παρθένο Μαρία;*»³.

Ἐκεῖ λοιπόν ὁ συντάκτης τοῦ κειμένου, ἐκτός ἀπό τίς ἄλλες ἱστοριοδογματικές ἀνακρίβειες, ἀναφερόμενος ἀπορριπτικά καί στήν Ὁρθόδοξη παράδοση γιά τήν Κοίμηση τῆς Ἀειπαρθένου, κλείνει τήν ἀναφορά του μέ ἓνα ἀπόσπασμα ἀπό τή *Δογματική τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας* τοῦ ἀειμνήστου καθηγητῆ Παναγιώτη Τρεμπέλα.

Αναφέρει χαρακτηριστικά: «*Ἀλλά, ὅπως χαρακτηριστικά λέει γιά τή μετάσταση τῆς Θεοτόκου καί ὁ κ. Τρεμπέλας “ὅτι τοιαῦτα διδάγματα, στερούμενα ἀπολύτως παντός ἐρείσματος ἐν τῇ Γραφῇ καί τῇ Ἀποστολικῇ παραδόσει, ὠθοῦσιν εἰς ὀλισθήματα καί ἐκτροπὰς νοθεύουσας τήν ἀνέκαθεν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ ἀπηχουμένην ὀρθήν περὶ Ἀπολυτρώσεως καί τοῦ μόνου Ἀνθρωποῦ διδασκαλίαν, μόλις εἶναι ἀνάγκη νά εἴπωμεν”*».

Ἡ πρώτη ἐντύπωση πού σχηματίζει ὁ ἀναγνώστης τοῦ κειμένου εἶναι ὅτι ἓνας ἀπό τοὺς μεγαλύτερους Ἑλληνες Ὁρθόδοξους θεολόγους τοῦ 20οῦ αἰῶνα, παρουσιάζεται ὡς συνήγορος ὑπεράσπισης προτεσταντικῶν κακοδοξιῶν.

Ἡ πραγματικότητα ὄμοιο εἶναι ἀπολύτως ἀντίθετη. Καί αὐτό γιατί τό ἐν λόγῳ ἀπόσπασμα τοῦ Παναγιώτη Τρεμπέλα⁴ εἶναι ἡ κατακλειδα

3. Βλ. [http://beee.gec.gr/Parthenos Maria.htm](http://beee.gec.gr/Parthenos%20Maria.htm).

4. Βλ. Π. ΤΡΕΜΠΕΛΑ, *Δογματική τῆς Ὁρθοδόξου Καθολικῆς Ἐκκλησίας*, τ.

τῆς κριτικῆς του σὲ ἐσφαλμένες Ρωμαιοκαθολικὲς ἀντιλήψεις γιὰ τὴ Θεοτόκο, ὅπως π.χ. ὁ χαρακτηρισμὸς τῆς Θεοτόκου ὡς «*Συλλυτρώτριας*» (*Corredemptrix*)⁵ καὶ δὲν ἔχει καμμία σχέση μετὴν ὀρθόδοξη θεώρηση τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου.

Παρατηροῦμε ἐν προκειμένῳ ὅτι ὁ προτεστάντης συντάκτης τοῦ ἄρθρου, χωρὶς νὰ διστάσει καθόλου, διαστρεβλώνει τὴν πραγματικότητα, ἀποσπῶντας τὴν παράγραφο ἀπὸ τὴ νοηματικὴ τῆς συνάφεια καὶ τὴ θεματικὴ τῆς ἀναφορά, μὲ μοναδικὸ σκοπὸ νὰ ἀποδείξει ὡς ἀληθινούς τοὺς ἰσχυρισμούς του, ἔστω καὶ κατὰ τρόπο ἐπιλήψιμο καὶ ἀνεπίτρεπτο.

Τὸ δεῦτερο παράδειγμα προέρχεται ἀπὸ Ἑλληνικὸ ἐγκυκλοπαιδικὸ λεξικὸ τῆς Ἁγίας Γραφῆς, τῶν προτεσταντικῶν ἐκδόσεων «Ὁ Λόγος», ποὺ ἀνήκουν στὴν κίνηση ποὺ ἴδρυσε ὁ Ἑλληνοκύπριος Σπύρος Ζωδιάτης (1922 - 2009) «*Advancing Ministries of the Gospel – Προωθώντας τὶς Διακονίες τοῦ Εὐαγγελίου*»⁶.

Ἀναφερόμενος ὁ προτεστάντης συντάκτης στὸν συγγραφέα τῆς Καθολικῆς Ἐπιστολῆς Ἰακώβου γράφει: «*Συγγραφὲς τῆς Ἐπιστολῆς ἀνέκαθεν ὑποστηρίζεται ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας ὅτι εἶναι ὁ Ἰάκωβος ὁ Ἀδελφός θεός κατὰ τὸν συγγραφέα Ἐλβίδιον τοῦ 4ου αἰῶνος υἱὸς τοῦ Ἰωσήφ καὶ τῆς Μαρίας, τοῦ γάμου των συντελεσθέντος μετὰ τὴν διὰ τοῦ Πνεύματος Ἁγίου γέννησιν τοῦ Κυρίου*»⁷. Δύο ἐπισημάνσεις πρέπει νὰ κάνομε ἐν προκειμένῳ.

Πρῶτον, ἀναφέρει ὡς δεδομένο δῆθεν γάμο τοῦ μνήστορος Ἰωσήφ καὶ τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου. Τέτοιος γάμος ὅμως δὲν ἔγινε ποτέ⁸. Δεύτερον, ἐπικαλεῖται καὶ παραπέμπει στὸν Ἐλβίδιο, τὸν ὁποῖο χαρακτηρίζει ἀπλῶς ὡς συγγραφέα τοῦ 4ου αἰῶνα. Ἀποσιωπᾷ ὅμως τὸ γε-

⁵ Β', ἐκδ. Σωτήρ, Αθήναι 1979², σ. 216.

⁶ Βλ. L. OTT, *Grundriss der Dogmatik*, Freiburg- Basel- Wien 1965⁷, σ.216. G.L.MÜLLER, *Katholische Dogmatik*, Freiburg - Basel -Wien 1995, σσ. 512-513. Πρβλ. Α. ΣΠΟΥΡΑΚΟΥ - ΕΥΤΥΧΙΑΔΟΥ, *Ἡ Παναγία τύπος χριστιανικῆς ἀγιότητος*, (δ.δ.), Αθήναι 1990, σσ. 93 - 110.

⁷ Βλ. Α. ΑΛΕΒΙΖΟΠΟΥΛΟΥ (πρωτ.), *Ἐγχειρίδιο αἱρέσεων καὶ παραχριστιανικῶν ομάδων*, Πρέβεζα 1991, σ. 350.

⁸ Βλ. Γ. Ζ. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΗ, *Νέον Ἐγκυκλοπαιδικὸν Λεξικὸν τῆς Ἁγίας Γραφῆς*, Αθήναι 1985, σ. 361.

⁸ Βλ. ἀναλυτικὰ βλ. Μ. ΣΙΩΤΟΥ, *Ὁ μνήστορ Ἰωσήφ ὁ κατὰ Νόμον Πατῆρ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ*, (Ἀνάτυπον ἐκ τῆς Θεολογίας), Αθήναι 1987.

γονός ότι ο Έλβίδιος είναι γνωστός αίρετικός⁹ του 4ου αιώνα, μαθητής του Άρειανου Αύξέντιου¹⁰, ο οποίος πολέμησε την άειπαρθενία της Θεοτόκου ύποστηρίζοντας ότι, μετή τή γέννηση του Κυρίου, παντρεύτηκε τον Ίωσήφ και απέκτησε μαζί του και άλλα παιδιά¹¹.

Τις απόψεις του Έλβίδιου τις έχει ανατρέψει διεξοδικά ο άγιος Ίερώνυμος¹². Βεβαίως ο Έλβίδιος δέν πρωτοτυπούσε. Τις ίδιες θέσεις για τή Θεοτόκο Μαρία ύποστήριζαν και οί αίρετικοί Άντιδικομαριανίτες, όπως μᾶς πληροφορεῖ ο άγιος Ίπιφάνιος Κύπρου: «*Άντιδικομαριανιτῶν γάρ τινές, ὡσπερ ἐχθρίαν πρὸς τήν Παρθένον ἔχοντες καὶ βουλόμενοι κατευτελίζειν ἐκείνης τὸ κλέος, φθόνῳ τινὶ ἀρθέντες ἢ σφάλματι καὶ χρᾶναι βουλόμενοι διανοίας ἀνθρώπων, ἐτόλμησαν λέγειν τήν ἀγίαν Μαρίαν μετὰ τήν τοῦ Χριστοῦ γέννησιν ἀνδρὶ συνῆφθαι, φημὶ δὲ αὐτῷ τῷ Ίωσήφ*»¹³.

Οί Ἕλληνες Διαμαρτυρόμενοι, ὅπως ἀβιάστως προκύπτει ἀπὸ τίς θέσεις τους, ὄχι μόνο χρησιμοποίησαν ιστορικοδογματικές ἀνακρίβειες, ἀλλὰ ἐπιπλέον μὲ τήν πρακτική τους αὐτή, δυστυχῶς, ταυτίστηκαν μὲ ἀρχαίους αίρετικούς. Ἔτσι ἐπιβεβαιώνεται ἡ θέση τοῦ ἐπιφανοῦς καὶ λογίου κληρικοῦ τοῦ 20οῦ αἰῶνα, ἀειμνήστου Κων/νου Καλλινίκου, ὅτι τή Θεοτόκο ο Προτεσταντισμὸς τήν: «*Κατέρριψεν εἰς τὸ ἐπίπεδον κοινῆς γυναικός, ἀσυστόλως μετὰ τοῦ Ίωσήφ παιδοποιούσης τήν, ἐν ἧ ἡ ἀπρόσιτος Θεότης κατεσκήνωσε καὶ ὡς κρῖνον ἐν μέσῳ τῶν ἀκανθῶν ἠρετίσατο*»¹⁴.

9. Βλ. B. ALTANER - B. STUIBER, *Patrologie, Sonderausgabe*, Freiburg im Br 1993, σ. 400.

10. Βλ. GENNADIUS MASSILIENSIS, *De Scriptoribus Ecclesiasticis*, 32, PL 58, 1077A.

11. Βλ. H. Fr. von CAMPENHAUSEN, *Die Jungfrauengeburt in der Theologie der alten Kirche*, Heidelberg 1962, σ. 55. J. HUHN, *Das Geheimnis der Jungfrau-Mutter Maria nach dem Kirchenvater Ambrosius*, Würzburg 1954, σσ. 193-194. π. Γ. ΦΛΩΡΟΦΣΚΥ, *Οί Βυζαντινοί άσκητικοί καὶ πνευματικοί πατέρες*, (μτφρ. Παν. Πάλλη), έκδ. Πουρναράς, Θεσσαλονίκη 1992, σσ. 113 - 117.

12. Βλ. O. BARDENHEWER, *Geschichte der altkirchlichen Literatur, Band 3*, Darmstadt 1962³, σ. 55. H. Fr. von CAMPENHAUSEN, *Lateinische Kirchenväter*, Stuttgart - Mainz 1986⁶, σσ. 125 - 126.

13. Βλ. ΕΠΙΦΑΝΙΟΥ ΚΥΠΡΟΥ, *Πανάριον*, 78, PG 42, 700C.

14. Βλ. K. ΚΑΛΛΙΝΙΚΟΥ (πρωτ.), *Θεοτοκιάς*, Αθήναι 1958², σ. 51.

ΤΟ ΠΡΟΣΩΠΟ ΚΑΙ Ο ΡΟΛΟΣ ΤΗΣ ΠΑΝΑΓΙΑΣ ΣΤΗΝ ΟΡΘΟΔΟΞΙΑ

π. Κωνσταντίνου Ἀθανασίου

1. Ἡ προαιώνιος ἐκλογή τῆς Παναγίας γιὰ νὰ συμμετάσχει στό ἔργο τῆς Θείας Οἰκονομίας

Ὁ Θεὸς ἐπέλεξε «πρὸ καταβολῆς κόσμου»¹ κάποιες προσωπικότητες, οἱ ὁποῖες θὰ συνέβαλλαν στὸ σωτήριο ἔργο τοῦ Υἱοῦ του στὸν κόσμο. Μεταξὺ αὐτῶν ἦταν καὶ ἡ Παναγία.

Σημειώνεται κατ' ἀρχὰς ὅτι ἡ ἐκλογή ἐνὸς προσώπου ἀπὸ τὸν Θεὸ δὲν ἀποτελεῖ ἐπιβράβευση τοῦ ἐκλεγέντα γιὰ τὴν τρόπον τινὰ προσωπική του ἀξία ἢ ἰκανότητα. Οὔτε, ὅμως, συνιστᾷ καὶ μία πράξη παθητικῆς ἀποδοχῆς τῆς κλήσης τοῦ Θεοῦ ἀπὸ τὸν ἐκλεγέντα. Ἀντίθετα, κατανοεῖται ὡς συνεργία μεταξὺ τοῦ καλοῦντος Θεοῦ καὶ τοῦ κληθέντος ἀνθρώπου. Ὁ Θεὸς ἐκλέγει ἐκ τῶν προτέρων καὶ προορίζει, ἐπειδὴ ἀκριβῶς προγνώριζε τὴν ἐκούσια ἀπόφαση τῶν ἀνθρώπων.

Ἔτσι, καὶ στὴν περίπτωση τῆς Παναγίας ἡ προεκλογή της δὲν ἐκλαμβάνεται ὡς ἀπόλυτος προορισμός, ὡς μοῖρα. Ὁ Θεὸς ἐπέλεξε τὴ Θεοτόκο, ἐπειδὴ ἀκριβῶς προγνώριζε τὴν ἀποδοχὴ της· αὐτὴ τὴν ἀποδοχὴ πὺν συγκεφαλαιώνεται στό, «*ἰδοὺ ἡ δούλη Κυρίου· γένοιτό μοι κατὰ τὸ ῥῆμά σου*»².

2. Ὁ ὄρος «Παναγία» καὶ τὸ δυτικὸ δόγμα τῆς «ἀσπίλου συλλήψεως»

Στὴν ὀρθόδοξη Ἐκκλησία ἡ παρθένος Μαρία τιμᾶται ἀξίως καὶ τῆς προσδίδεται ἡ προσωνυμία τῆς Παναγίας. Ὀνομάζοντάς την, ὅμως, Παναγία δὲν τὴν ἀνυψώνουμε σὲ θεά, διότι διακρίνουμε τὸν κτίστη Θεὸ ἀπὸ τὰ κτίσματά του. Τοῦτο εἶναι πὺν χαρακτηριστικὰ ἀναφέρει

1. Πρβλ. *Μθ.* 13, 35.

2. *Λκ.* 1, 38.

ὁ ἅγιος Κύριλλος Ἀλεξανδρείας: «μόνον μὴ ποιείτω τὴν Παρθένον θεάν... τεθεοποιήκαμεν δὲ οὐδένα πώποτε τῶν τελούντων ἐν κτίσμασι»³. Ἡ Ἐκκλησία λοιπὸν ἔδωσε στὴν παρθένο κόρη αὐτὴ τὴν προσωπιδαία, θέλοντας νὰ τὴν τοποθετήσῃ πάνω ἀπὸ τοὺς ἁγίους· ὄχι γιὰ ἄλλο λόγο παρὰ μόνον διότι εἶναι ἡ «ὕπουργός τῆς Θείας Οἰκονομίας», εἶναι αὐτὴ ποὺ δάνεισε τὴ σάρκα τῆς στὸν Υἱὸ τοῦ Θεοῦ, προκειμένου νὰ ἐνανθρωπήσῃ καὶ νὰ μᾶς σώσει. Γι' αὐτὸ, στὴν ὀρθόδοξη

Ἐκκλησία ἡ Παναγία τιμᾶται πάντοτε σὲ σχέση μετὸν υἱὸ τῆς.

Ἀντίθετα, οἱ Ρωμαιοκαθολικοὶ στὴν προσπάθειά τους νὰ ἀποδώσουν μεγαλύτερη τιμὴ στὴ μητέρα τοῦ Χριστοῦ, εἰσήγαγαν τὸ δόγμα τῆς «ἀσπίλου συλλήψεως», σύμφωνα μετὸ ὁποῖο ἡ Παναγία ἦταν ἐκ φύσεως ἀναμάρτητη, εἶχε δηλαδὴ τὸ «προνόμιο» τῆς ἀναμαρτησίας. Καὶ τοῦτο, διότι ἡ Παναγία ἦταν ἤδη ἀπὸ τὴ σύλληψή τῆς ἀπαλλαγμένη ἀπὸ τὴν «ἐνοχή», ὅπως ὑποστηρίζουν, τοῦ προπατορικοῦ ἁμαρτήματος. Ἀπὸ τὸ δόγμα τῆς «ἀσπίλου συλλήψεως» κατέληξαν στὴ «Μαριολογία» ἢ «Μαριολατρεία», ἐξυψώνοντας οὐσιαστικὰ τὴ Θεοτόκο σὲ θεὰ καὶ τιμῶντας τὴν ἀνεξάρτητα ἀπὸ τὸν υἱὸ τῆς, διαφοροποιούμενοι καὶ σὲ αὐτὸ τὸ σημεῖο ἀπὸ τοὺς Ὁρθοδόξους.

3. Ἡ παρθενία τῆς Παναγίας

Ἡ Παναγία καλεῖται «Παρθένος», γιὰτὴ μόνη αὐτὴ, ἂν καὶ ἔτεκε τὸν Κύριο, παρέμεινε «πρὸ, κατὰ καὶ μετὰ τόκον» παρθένος, ἐξοῦ καὶ ὁ χαρακτηρισμὸς τῆς ὡς «Ἀειπαρθένου». Αἰτία τῆς ὑπέρολογης αὐτῆς γεννήσεως εἶναι ὁ Υἱὸς καὶ Λόγος τοῦ Θεοῦ, ὁ ὁποῖος ἐνανθρώπησε. Ἔτσι, ἡ παρθενία τῆς Θεοτόκου κατανοεῖται μόνον σὲ ἀναφορὰ μετὸν

3. ΚΥΡΙΛΛΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΣ, *Κατὰ τῶν Νεστορίου δυσφημιῶν*, 1, θ'-ι', PG 76, 57B.

σαρκωθέντα Υιό και Λόγο. Ἡ παρθενία τῆς Παναγίας, ὅπως διδάσκει ὁ ἅγιος Κύριλλος Ἀλεξανδρείας, δὲν περιορίζεται μόνο στὸ σωματικὸ ἐπίπεδο, ἀλλὰ ἐκτείνεται καὶ στὸ πνευματικόν⁴. Ὁρθοδόξως ἡ παρθενία κατανοεῖται ὡς κατάσταση ποὺ ἀναφέρεται στὸν ὅλο ἄνθρωπο, στὴν ψυχὴ καὶ στὸ σῶμα. Γι' αὐτὸ ἀληθῆς παρθενία δὲν εἶναι ἀπλῶς καὶ μόνο ἡ ἄρνηση τῆς ἔγγαμης ζωῆς, ἀλλὰ κυρίως ἡ ἀφιέρωση καὶ ἀγαπητικὴ κοινωνία στὸ καὶ μὲ τὸ πρόσωπο τοῦ Χριστοῦ.

4. Ἡ Παναγία γέννησε χωρὶς ὠδίνες

Σύμφωνα μὲ τὴν πατερικὴ παράδοση ἡ Παναγία γέννησε μὲν κατὰ τὸν φυσικὸ τρόπο τῆς κνήσεως, ὅμως, χωρὶς ὠδίνες.

Στῆ μετὰ τὴν πτώση ζωὴ τοῦ ἀνθρώπου τὴν ἡδονὴ ἀκολουθεῖ ἡ ὀδύνη. Ἡ ἐνανθρώπηση, ὅμως, τοῦ Θεοῦ δὲν ἐμπίπτει σὲ αὐτὴ τὴν κατάσταση. Ὁ Χριστὸς συνελήφθη στὰ σπλάγχνα τῆς Παναγίας ἐκ Πνεύματος Ἁγίου καὶ ὄχι ἐξαιτίας συνεύρεσης ἀνδρὸς καὶ γυναικός. Ἄρα ἡ σύλληψη ἦταν ἐκτὸς ἡδονῆς καὶ κατ' ἐπέκταση καὶ ἡ γέννηση χωρὶς ὠδίνες. Τοῦτο μᾶς διδάσκει μὲ πολλὴ σαφήνεια ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνός: «ἦς γὰρ ἡδονὴ οὐ προηγήσατο, οὐδὲ ὠδὴν ἐπηκολούθησε»⁵.

5. Ἡ Παναγία εἶναι «Θεοτόκος»

Ἡ Παναγία, σύμφωνα μὲ τὴν ὀρθόδοξη διδασκαλία, εἶναι «Θεοτόκος» γιατί γέννησε τὸν ἐνανθρωπήσαντα Θεὸ Λόγο, ποὺ ἤδη ἐξ ἄκρας συλλήψεώς του στὴ μήτρα της, ἦταν ἐνωμένος πραγματικά, ἀδιαίρετα καὶ ἀσύγχυτα μὲ τὴν ἀνθρώπινη φύση. Ἡ θεϊκὴ φύση καὶ ἡ ἀνθρωπίνη «ἅμα τῇ συλλήψει» ἐνώθηκαν «ἀσυγχύτως», «ἀτρέπτως», «ἀχωρίστως» καὶ «ἀδιαιρέτως» στὸ ἓνα πρόσωπο τοῦ Θεοῦ Λόγου. Δίκαια, λοιπόν, ἡ Παναγία εἶναι καὶ λέγεται «Θεοτόκος».

Τῆ θεολογικῇ αὐτῇ θέσει δὲν ἀποδεχόταν ὁ αἰρετικὸς Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως Νεστόριος καὶ γι' αὐτό, ἀντὶ τοῦ ὅρου «Θεοτό-

---

4. ΚΥΡΙΛΛΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΣ, *Περὶ Τριάδος*, 14 (ἀμφιβ.), PG 77, 1152A.

5. ΙΩΑΝΝΟΥ ΔΑΜΑΣΚΗΝΟΥ, *Ἐκδοσις ἀκριβῆς τῆς Ὁρθοδόξου πίστεως*, 4, 14, PG 94, 1160CD.

κος», χρησιμοποιούσε τὸν ὄρο «Χριστοτόκος», θέλοντας νὰ τονίσει ὅτι ἡ Μαρία γέννησε ἕνα ἀπλὸ ἄνθρωπο, τὸν Ἰησοῦ, στὸν ὁποῖο ἀργότερα ἐνοίκησε ὁ Λόγος. Αὐτὸς λοιπὸν ἦταν ὁ Χριστὸς τοῦ Νεστορίου, ἕνας θεοφόρος ἄνθρωπος, ἀλλὰ ὄχι ὁ ἐνανθρωπήσας Υἱὸς τοῦ Θεοῦ.

6. Ἡ Παναγία πέθανε, ἀναστήθηκε καὶ μετέστη στοὺς οὐρανοὺς

Ἡ ὀρθόδοξη Ἐκκλησία διδάσκει πὼς ἡ Παναγία, καθὸ ἄνθρωπος καὶ ἐπομένως θνητὴ, πέθανε. Τὴν ἀνέστησε, ὅμως, ὁ Υἱὸς καὶ Θεὸς τῆς καὶ μετέστη στοὺς οὐρανοὺς. Δὲν ἦταν δυνατὸν, μᾶς ἐπισημαίνει ἡ πατερικὴ παράδοση, νὰ παραμείνει νεκρὴ στὸν ἄδη ἢ μητέρα τοῦ Θεοῦ, αὐτὴ μὲ τὴν ὁποία ἐνώθηκε ὅλη ἡ θεότητα.

Ἡ μετάσταση μάλιστα τῆς Θεοτόκου ἔχει χαρακτηριστεῖ ἀπὸ τοὺς Πατέρες σὰν μία ἐκ τῶν προτέρων πραγμάτων τῆς ἀνάστασης, στὴν ὁποία θὰ μετέσχει ὀλόκληρη ἡ ἀνθρωπότητα, κατὰ τὴ Δευτέρα Παρουσία.

Ἡ δυτικὴ θεολογία ἔσφαλε καὶ σὲ αὐτὸ τὸ θέμα· εἰσήγαγε τὸ δόγμα τῆς «ἐνσώματης ἀνάληψης» τῆς Παναγίας, σύμφωνα μὲ τὸ ὁποῖο ἡ Θεοτόκος ἀνελήφθη στοὺς οὐρανοὺς χωρὶς νὰ γευθεῖ θάνατο.

7. Ἡ σχέση τῆς Θεοτόκου μὲ τὴν Ἐκκλησία

Ἡ Θεοτόκος, κατὰ τὸν ἅγιο Ἐπιφάνιο Κύπρου, οὐσιαστικὰ ταυτίζεται μὲ τὴν Ἐκκλησία. Ὅπως ὁ Θεός, λέγει ὁ ἅγιος, «ἔλαβε μίαν τῶν πλευρῶν αὐτοῦ (τοῦ Ἀδάμ) καὶ ὑποκόσμησεν αὐτῷ εἰς γυναῖκα», κατὰ ἀνάλογο τρόπο, «ἵνα δείξῃ τὸν μὲν Κύριον ἀπὸ Μαρίας ἀναπλάσαντα ἐαυτῷ σῶμα, ἀπ' αὐτῆς δὲ τῆς πλευρᾶς οἰκοδομηθῆναι Ἐκκλησίαν, ἐν τῷ νυχθῆναι αὐτοῦ τὴν πλευρὰν, καὶ τὰ μυστήρια τοῦ αἵματος καὶ ὕδατος ἐν ἡμῖν λύτρα γενέσθαι»⁶. Συνεπῶς, δοθέντος πὼς ἀφενὸς ἡ Ἐκκλησία εἶναι τὸ σῶμα τοῦ Χριστοῦ, καὶ ἀφετέρου ὁ Χριστὸς προσέλαβε αὐτὸ τὸ σῶμα ἀπὸ τὴν Παναγία, κατὰ τὴν ἐνανθρώπησή του, τότε ἡ Ἐκκλησία καὶ ἡ Θεοτόκος ταυτίζονται.

6. ΕΠΙΦΑΝΙΟΥ ΚΥΠΡΟΥ, *Πανάριον*, 78, PG 42, 729D-732A.

«ΕΜΝΗΣΘΗΝ ΤΗΣ ΘΕΟΤΟΚΟΥ»

Αλεξάνδρου Σάββα
Θεολόγου

Ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνός, μέγας Πατέρας τῆς Ἐκκλησίας, τονίζοντας τὸ γεγονός ὅτι ἡ Θεοτόκος εἶναι πρόσωπο πὸν σώζει, σὲ ἕνα του λόγου ἀναφέρει: *«Ἐμνήσθην τῆς Θεοτόκου καὶ ἐσώθη ἡ ψυχὴ μου»*. Δηλαδή, καὶ μόνο πὸν σκέφτομαι τὴ Θεοτόκο σώζεται ἡ ψυχὴ μου. Ὁ ἅγιος Νικόδημος ὁ Ἁγιορείτης διδάσκει πὸς ὁ Χριστὸς ἀπὸ κανένα κτίσμα δὲν εἶναι ὑποχρεωμένος, παρὰ μόνο ἀπὸ τὴν Παναγία, ἀπὸ τὴν ὁποία δανείστηκε κάτι πὸν ποτὲ δὲν ἐπέστρεψε πίσω, τὴν ἀνθρώπινη σάρκα του. Ὑπ' αὐτὴ τὴν ἔννοια, ἐν ἀναφορᾷ δηλαδή πρὸς τὸ χριστολογικὸ δόγμα, ἡ Παναγία σώζει τὸ ἀνθρώπινο γένος.

Οἱ θεοφόροι Πατέρες χαρακτηρίζουν τὴν Παναγία δῶρο τῆς ἀνθρωπότητος πρὸς τὸν Θεό. Ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνός σὲ ἕνα λόγο του, ἀπευθυνόμενος πρὸς τοὺς γονεῖς τῆς Θεοτόκου, τὸν Ἰωακείμ καὶ τὴν Ἄννα, ἐπισημαίνει: *«Δι' ὑμῶν ἡ φύσις προσήγαγεν δῶρον τῷ Κτίσῃ, δῶρον ἀπάντων ὑπερφερέστερον, Μητέραν σεμνήν, μόνῃ ἀξία τοῦ Κτίσαντος»*.

Ἡ Παναγία εἶναι σημαῖον ἀπὸ θεολογικὴ ἄποψη πρόσωπο. Λέγεται Θεοτόκος, διότι, ὅπως ὑποστηρίζει ὁ ἅγιος Μακάριος ὁ Αἰγύπτιος, ὄχι μόνο γέννησε τὸν Θεὸ Λόγο, ἀλλὰ καὶ γιατί ἐξαιτίας της, λόγῳ τῆς σάρκωσης τοῦ Χριστοῦ καὶ τῆς ἴδρυσης ἀπὸ αὐτὸ τῆς Ἐκκλησίας του, θεώνεται τὸ ἀνθρώπινο πρόσωπο. Λέει χαρακτηριστικά: *«Θεοτόκος αὕτη ἐστίν, οὐ μόνον διὰ τὴν φύσιν τοῦ Λόγου, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν θέωσιν τοῦ ἀνθρωπίνου»*. Σὲ ἀνάλογο ὕφος καὶ ὁ ἅγιος Συμεὼν ὁ Νέος Θεολόγος ἐπισημαίνει: *«Μέσα στὸν Παράδεισο ἀπὸ τὴν πλευρὰ τοῦ ἀνδρὸς πλάστηκε ἡ γυναῖκα, ἀπὸ τὴν ὁποία προῆλθαν ὅλοι οἱ ἄνθρωποι αὐτῆς τῆς γῆς. Στὸν χάρο, ὁμως, τῆς Ἐκκλησίας ἀπὸ μιὰ γυναῖκα γεννήθηκε ἄνδρας, ὁ Χριστὸς, πὸν εἶναι Θεὸς ἀληθινὸς καὶ εἶναι ἡ αἰτία ὅλων ὄσων ἀναγεννῶνται πνευματικά»*. Ἐξάλλου κατὰ τὸν ἅγιο Γρηγόριο τὸν Παλαμᾶ χαρακτηρίζεται *Κυρία* γιατί δεσπάζει ὅλων τῶν ὄντων, ἀλλὰ καὶ γιατί ἔγινε αἰτία τῆς πνευματικῆς ἐλευθερίας μας: *«Κυρία*

ἡ Παρθένος κατὰ τὴν ἀξίαν ἐστίν, ὡς δεσπόζουσα πάντων τῶν ὄντων· εἰσέτι δὲ Κυρία ἐστίν, ὡς πηγὴ καὶ ρίζα τῆς ἡμῶν ἐλευθερίας».

Μέγα καὶ θαυμαστό ἀποτελεῖ καὶ ἡ κοίμησις τῆς Παναγίας: «πῶς τάφος ἐχώρησεν τὸ τοῦ Θεοῦ δοχεῖον;», ἀναρωτιέται θαυμάζοντας ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνός, «πῶς οὐρανὸς ὑπέδέξατο τὴν χρηματίσασαν πλατυτέραν τῶν οὐρανῶν;». Σύμφωνα μὲ τὴν Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία ἡ Θεοτόκος ἐκοιμήθη μὲν, ἀλλὰ ἀνέστη μετὰ ἀπὸ τρεῖς ἡμέρες καὶ μετέστη στοὺς οὐρανοὺς ἐν σώματι. Λέει ἐπ' αὐτοῦ ὁ ἅγιος Γρηγόριος ὁ Παλαμᾶς: «ὁ Χριστὸς τὴν ἐξόδιον ἀπο-

δίδων τιμὴν τῇ μητρὶ αὐτοῦ ἐν μὲν ταῖς χερσὶν αὐτοῦ ἐδέξατο τὴν ταύτης ψυχὴν, μετ' οὐ πολὺ χρόνον καὶ τὸ σύζυγον ἐκείνης σῶμα εἰς οὐρανοὺς μετέστησεν». Ἡ Θεοτόκος ἐπομένως δὲν ἔμεινε στὸν τάφο, ἀλλὰ μετέστη στὴ βασιλεία τοῦ Υἱοῦ της: «νῦν οἰκεῖ εἰς οὐρανοὺς, ὡς αὐτῇ προσῆκον βασίλειον καὶ αὐτῇ ἀρμόζον κατοικητήριον».

Στοὺς οὐρανοὺς εὐρισκομένη δέεται διηνεκῶς γιὰ τὴ σωτηρία τοῦ κόσμου. Αὐτὸ ποὺ ἔκανε καθόλη τὴ διάρκεια τοῦ ἐπίγειου βίου της, τὴν ἱκεσία δηλαδὴ γιὰ τὴ σωτηρία τῶν ἀνθρώπων, τὸ συνεχίζει καὶ τώρα, ἐπιτεταμένα καὶ μὲ παρρησία. Ὅπως μάλιστα μᾶς πληροφορεῖ ὁ ἅγιος Ἀνδρέας Κρήτης ἐξαιτίας τῶν γονυκλισιῶν ποὺ ἔκανε ἡ Παναγία, τὸ δάπεδο τῆς Σιών ἀπέκτησε βαθουλώματα: «Ἐν ταύτῃ τὴν Σιών τὰς κλείσεις τῶν ἱερῶν γονάτων τοῦ παναγίου σώματος, αἱ πρὸς τὸ ἔδαφος κατεστρωμέναι πλάκες διωλύγιον ἀνακράζουσιν».

Γνωρίζοντάς τα αὐτὰ ἐμεῖς οἱ ὀρθόδοξοι πιστοί, τὰ μέλη τῆς Ἐκκλησίας, ὑποκλινόμαστε μπροστὰ στὸ μεγαλεῖο καὶ τὴν εὐσπλαχνία της καὶ βοῶμεν: «Ὑπεραγία Θεοτόκε σῶσον ἡμᾶς».

ΤΟ ΙΕΡΟ ΠΡΟΣΚΥΝΗΜΑ ΤΗΣ ΚΟΙΜΗΣΕΩΣ ΤΗΣ ΘΕΟΤΟΚΟΥ ΣΤΗ ΓΕΘΣΗΜΑΝΗ ΚΑΙ Ο ΤΑΦΟΣ ΤΗΣ ΠΑΝΑΓΙΑΣ

Άγγελικῆς Δ. Χατζηωάννου
M. Th., Ὑπ. Διδ. Θεολογικῆς Σχολῆς ΕΚΠΑ

Τὰ γεγονότα περὶ τὴν Κοίμηση τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου διαδραματίζονται τοπικὰ στὴν Ἁγία Πόλη τῶν Ἱεροσολύμων καὶ στὸ κοντινὸ σὲ αὐτὴ χωριὸ τῆς Γεθσημανῆ¹. Ἡ Γεθσημανῆ βρίσκεται ἀνατολικὰ τῆς Ἁγίας Πόλεως Ἱερουσαλήμ, μετὰξὺ τοῦ ὄρους Μωρία καὶ τοῦ ὄρους τῶν Ἐλαιῶν². Στὰ Ἱεροσόλυμα ἐκοιμήθη ἡ Θεοτόκος, ἐνῶ στὴ Γεθσημανῆ ἐτάφη. Πολὺ γρήγορα οἱ χριστιανοὶ περιέβαλαν μὲ μεγάλο σεβασμὸ τὸ ἄσημο μέχρι τὴν Κοίμηση τῆς Θεοτόκου χωριό, καὶ πρὸ συγκεκριμένα τὸν χώρο, στὸν ὁποῖο σώζεται μέχρι καὶ σήμερα ὁ κενὸς τάφος τῆς, ἐνῶ οἱ Βυζαντινοὶ αὐτοκράτορες ἀνήγειραν περικαλλῆ ναὸ πρὸς τιμὴ τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου, ἐντὸς τοῦ ὁποῖου βρίσκεται τὸ Θεομητορικὸ μνημεῖο, τὸ ὁποῖο καὶ ἐκαλλώπισαν μὲ ἐξαιρετὰ ἔργα ἐκκλησιαστικῆς τέχνης.

Ὁ ναὸς τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου δημιουργεῖ ἰδιαίτερη ἐντύπωση στὸν προσκυνητὴ, ὄχι μόνον διότι σὲ αὐτὸ περιλαμβάνεται ὁ τάφος τῆς Θεοτόκου, ἀλλὰ καὶ γιατί αὐτὸς ἀποτελεῖ ἓνα ἀπὸ τοὺς ἀρχαιότερους ναοὺς τῶν Ἁγίων Τόπων³. Ὅπως διαπιστώνουμε, ἡ μορφή τοῦ ναοῦ εἶναι ἰδιόρρυθμη καὶ αὐτὸ ὀφείλεται στὴ μορφολογία τοῦ ἐδάφους, ὅπου εἶναι κτισμένος. Ὁ ναὸς διαιρεῖται σὲ δύο μέρη, τὸ πρῶτο μέρος εἶναι ἡ κλίμακα, ποὺ ἀποτελεῖ τὸ ἄνω μέρος τοῦ ναοῦ καὶ τὸ

---

1. Στὰ ἐβραϊκὰ ἡ λέξις Γεθσημανῆ σημαίνει ἐλαιοτριβεῖο. Βλ. ΜΗΛΙΑΡΑ ΚΑΛΛΙΣΤΟΥ (ἀρχιμ.), *Οἱ Ἅγιοι Τόποι ἐν Παλαιστίνῃ καὶ τὰ ἐπ' αὐτῶν δίκαια τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους*, τ. 1, τύποις Ἱεροῦ Κοινοῦ τοῦ Παναγίου Τάφου, ἐν Ἱεροσολύμοις 1928, (φωτοαναστατικὴ ἔκδοσις University Studio Press), Θεσσαλονίκη 2002, σ. 86.

2. Στὸ ἴδιο, σ. 86.

3. Στὸ ἴδιο, σ. 87.

δεύτερο είναι ο κυρίως ναός, ο οποίος έχει σχήμα σταυρού, του οποίου τὸ δυτικὸ καὶ τὸ ἀνατολικὸ ἄκρο καταλήγει σὲ κόγχη, ἐνῶ περίπου στὸ μέσο αὐτοῦ τοῦ σταυροῦ, πρὸς τὴν ἀνατολικὴ πλευρά, βρίσκεται ὁ τάφος τῆς Θεοτόκου⁴. Τὸ κουβούκλιο, ἐντὸς τοῦ οὗοίου βρίσκεται ὁ τάφος τῆς Θεομήτορος, ἔχει δύο εἰσόδους, μία πρὸς δυσμᾶς καὶ μία πρὸς βορρᾶν καὶ καλύπτεται, κατὰ τὸ μεγαλύτερο μέρος του, ἀπὸ μάρμαρο. Ὁ τάφος τῆς Θεοτόκου βρίσκεται ἐντὸς τοῦ κουβουκλίου, στὸ ἀνατολικὸ μέρος του, καλύπτεται ἀπὸ μία μαρμάρινη πλάκα, καὶ φωτίζεται ἀπὸ 24 ἀκοίμητες κανδηλῆες. Κατὰ τὴ διάρκεια τῆς θείας Λειτουργίας ὁ τάφος τῆς Θεοτόκου χρησιμοποιεῖται ὡς Ἁγία Τράπεζα. Πάνω ἀπὸ τὸ κουβούκλιο ὑπάρχει τρουῖλος, στὴ μέση τοῦ οὗοίου ὑπάρχει μία ὀπή. Στὴν ἀνατολικὴ πλευρά, ἐκτὸς τοῦ κουβουκλίου, βρίσκεται τὸ λεγόμενον «Καθολικὸ» τοῦ ἱεροῦ ναοῦ, ἐντὸς τοῦ οὗοίου βρίσκεται ἡ θαυματουργὴ εἰκόνα τῆς Παναγίας τῆς Ἱεροσολυμίτισσας. Στὴ βόρεια πλευρά, ἐκτὸς τοῦ κουβουκλίου, ὑπάρχει λαξευτὸ παρεκκλήσιο, στὸ

4. ΕΥΣΤ. ΑΓΑΘΟΥ, *Παλαιστίνη, ἡ Ἁγία Γῆ. Τὰ ἐπ' αὐτῆς προσκηνύματα καὶ τὸ νέον κράτος τοῦ Ἰσραήλ*, ἔκδ. Κάκτος, Ἀθήνα 2003, σ. 645.

όποιο λειτουργοῦν οἱ Σύριοι, ἐνῶ στὸ κάτω μέρος τῆς δυτικῆς κόγχης ὑπάρχει θυσιαστήριο, στὸ ὅποιο λειτουργοῦν οἱ Κόπτες⁵. Ἐντὸς τοῦ ἱεροῦ ναοῦ βρίσκονται σὲ δύο παρεκκλήσια οἱ τάφοι τῶν Ἁγίων Θεοπατόρων Ἰωακείμ καὶ Ἄννης καὶ τοῦ μνήστορος Ἰωσήφ.

Γιὰ τὸν χρόνο ἰδρύσεως τοῦ ναοῦ ἔχουν διατυπωθεῖ διάφορες ἀπόψεις. Ὁ Νικηφόρος Κάλλιστος τοποθετεῖ τὴν ἴδρυσή του τὸν Δ΄ αἰῶνα καὶ ὡς κτίτορας φέρεται, κατὰ τὴν παράδοση, ἡ ἁγία Ἐλένη. Σύμφωνα μὲ αὐτὴ τὴν ἄποψη, ὅταν ἡ ἁγία Ἐλένη βρισκόταν στοὺς Ἁγίους Τόπους, ὁ τάφος τῆς Θεοτόκου ἀπομονώθηκε ἀπὸ τοὺς περιβάλλοντες βράχους καὶ ἀνηγέρθη περικαλλῆς ναὸς μὲ δική της χρηματοδότηση. Ὡστόσο, ὁ Εὐσέβιος Καισαρείας, ὁ Σωκράτης καὶ ὁ Σωζομενὸς δὲν κάνουν καμία ἀναφορὰ σχετικὰ μὲ τὴν ἀνέγερση αὐτοῦ τοῦ ναοῦ ἀπὸ τὴν ἁγία Ἐλένη. Ὅμως, τὸ 386 ὁ ἅγιος Ἱερώνυμος ἀναφέρει τὴν ὑπαρξὴ τοῦ ναοῦ τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου σὲ λόγο του, παρουσία τῆς ἁγίας Παύλας, ὅπου καὶ σημειώνει: «...μέχρι τῶν καθ' ἡμᾶς χρόνων δεικνύεται ὁ τάφος αὐτῆς (τῆς Παναγίας) ἐπὶ τῆς κοιλάδος τοῦ Ἰωσαφάτ, κειμένης μεταξὺ Σιών καὶ τοῦ ὄρους τῶν Ἐλαιῶν. Σὺ δέ, ὦ Παύλα, εἶδες τὸν τόπον, ἐν ᾧ πρὸς τιμὴν αὐτῆς ἔκτισαν Ἐκκλησίαν, δι' ὠραίων λίθων»⁶. Ἀκόμη, ἀπὸ τὴ λεγομένη *Εὐθυμιακὴ Ἱστορία* πληροφοροῦμαστε ὅτι ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τῆς αὐτοκράτειρας Πουλχερίας (418-456) ὁ τάφος τῆς Θεοτόκου βρισκόταν ἐντὸς ἐξαιρέτου ναοῦ⁷. Μὲ βάση τὰ παραπάνω, ἡ ἴδρυση τοῦ ναοῦ τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου πρέπει νὰ τοποθετηθεῖ μετὰ τὸ 339 (δηλαδὴ μετὰ τὸν θάνατο τοῦ Εὐσεβίου Καισαρείας, γεγονός που ἐξηγεῖ γιατί ὁ Εὐσέβιος δὲν κάνει καμία ἀναφορὰ γιὰ τὴν ἀνέγερσή του) καὶ μέχρι τὸ 450, πρὶν δηλαδὴ τὴ βασιλεία τοῦ Μαρκιανοῦ (450-457), καθὼς ἐπὶ τῶν

5. Στὸ ἴδιο, σ. 648.

6. ΚΑΠΕΝΕΚΑ ΙΑΚΩΒΟΥ, (ἀρχιεπισκόπου Διοκαισαρείας), *Οἱ Ἅγιοι Τόποι τῆς Παλαιστίνης καὶ τὸ τάγμα τῶν Ἁγιοταφιδῶν*, Τύποις Ἱεροῦ Κοινοῦ τοῦ Παναγίου Τάφου, ἐν Ἱεροσολύμοις 1982, σ. 78.

7. ΙΩΑΝΝΙΔΟΥ ΒΕΝΙΑΜΙΝ (ἀρχιμ.), *Προσκυνητᾶριον τῆς Ἁγίας Γῆς. Ἡ Ἅγία Πόλις Ἱερουσαλὴμ καὶ τὰ περίχωρα αὐτῆς*, ἐκ τοῦ Τυπογραφείου τοῦ Παναγίου Τάφου, ἐν Ἱεροσολύμοις 1877, (φωτοαναστατικὴ ἔκδοση, ἐκδόσεις Μυγδονία), Θεσσαλονίκη 2004, σ. 279.

ήμερῶν του, ὅπως καταγράφεται στὴν *Εὐθυμιακὴ Ἱστορία* ὑπῆρχε ἤδη κτισμένος περικαλλὴς ναός. Πιὸ συγκεκριμένα τὸ χρονικὸ διάστημα ἐντὸς τοῦ ὁποίου ἐκτίσθη ὁ ναὸς περιορίζεται ἀκόμη περισσότερο καὶ φθάνει μέχρι τὸ 386, ἐὰν λάβουμε ὑπ' ὄψιν μας τὸ *Χρονικὸ* τοῦ πατριάρχου Ἀλεξανδρείας Εὐτυχίου (†967), στὸ ὁποῖο ἀναφέρεται ὅτι: «καὶ Θεοδόσιος ὁ βασιλεὺς ὠκοδόμησεν ὡσαύτως ἐν Ἱερουσαλήμ τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Γεθσημανῆς, ἔνθα ὁ τάφος τῆς ἀγίας Μαρίας, καὶ ἦν οἱ Πέρσαι κατέστρεψαν, ὅτε ἐπέδραμον εἰς Ἱερουσαλήμ καὶ κατέστρεψαν τὰς Ἐκκλησίας τῆς Ἱερουσαλήμ, αἵτινες μένουσιν ἡρημωμένοι μέχρι τῆς ἡμέρας ταύτης»⁸. Μὲ βάση τὰ παραπάνω δεδομένα καταλήγουμε στὸ συμπέρασμα πὼς ὁ ναὸς τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου κτίσθηκε ἀπὸ τὸν αὐτοκράτορα Θεοδόσιο τὸν Μέγα (379-395) μεταξὺ τῶν ἐτῶν 379 καὶ 386. Οἱ ἀναφορὲς τοῦ Τυπικοῦ τῆς Ἐκκλησίας τῶν Ἱεροσολύμων (ζ' αἰ.), στὸ ὁποῖο ἀναγράφεται ὅτι «ἐν Γεθσημανῇ ἐν τῷ εὐκτηρίῳ τοῦ Αὐτοκράτορος Μαρκιανοῦ μνήμη τῆς Θεοτόκου» καὶ ὅτι στὶς 22 Ὀκτωβρίου «μεγάλα ἐγκαίνια ἐν Γεθσημανῇ, ἐν τῷ εὐκτηρίῳ τοῦ Αὐτοκράτορος Μαρκιανοῦ» θεωροῦμε πὼς δὲν σημαίνουν τὴν ἀνέγερση τοῦ ναοῦ τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου, ἀλλὰ τὴ μεταγενέστερη ἀνέγερση ἀπὸ τὸν αὐτοκράτορα Μαρκιανὸν⁹ ἄλλου εὐκτηρίου (ἴσως παρεκκλησίου), ἢ τὴν ἀνακαίνιση τῆς βασιλικῆς ἐντὸς τῆς ὁποίας βρίσκεται ὁ τάφος τῆς Θεομήτορος¹⁰.

Τὸ 614 ὁ ναὸς λεηλατήθηκε ἀπὸ τοὺς Πέρσες, ἀλλὰ ἐξαιτίας τῆς θέσεώς του καὶ ἐπειδὴ εἶναι λαξευμένος μέσα σὲ βράχο ἀπέφυγε τὴν ὀλοκληρωτικὴ καταστροφή. Ἀπεκατεστάθη ἔπειτα ἐπὶ πατριάρχου Μοδέστου (632-634)¹¹. Ὁ ναὸς φαίνεται πὼς ἦταν ἐξαιρετικὸς καὶ

8. ΚΑΠΕΝΕΚΑ ΙΑΚΩΒΟΥ (ἀρχιεπισκόπου Διοκαιοσαρείας), *ὄπ.π.*, σσ. 78-79.

9. Τόσο ὁ Κάλλιστος Μηλιαρᾶς, ὅσο καὶ ὁ Χρυσόστομος Παπαδόπουλος δέχονται ὡς κτίτορα τοῦ ναοῦ τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου τὸν αὐτοκράτορα Μαρκιανό. Βλ. ΜΗΛΙΑΡΑ ΚΑΛΛΙΣΤΟΥ (ἀρχιμ.), *ὄπ.π.*, σ. 90. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ (ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν), *Ἱστορία τῆς Ἐκκλησίας Ἱεροσολύμων*, ἐν Ἀθήναις 1970², σ. 192.

10. ΚΑΠΕΝΕΚΑ ΙΑΚΩΒΟΥ (ἀρχιεπισκόπου Διοκαιοσαρείας), *ὄπ.π.*, σσ. 79-80.

11. ΜΗΛΙΑΡΑ ΚΑΛΛΙΣΤΟΥ (ἀρχιμ.), *ὄπ.π.*, σ. 92.

πλούσια διακοσμημένος. Αναφέρει χαρακτηριστικά ο Άγιος Ανδρέας Κρήτης: «*Αὐτοῦ δὴ τοίνυν εὐρήσεις περικαλλές τι καὶ κεκοσμημένον ἀνάκτορον, πολυτελῆ τε καὶ λαμπρὸν περικείμενον κόσμον ὑπὸ τοῦτον τὸν ὑπερφυῆ τε καὶ ἱερότευκτον οἶκον, κατανόησον τὸν νυμφοδόχον καὶ παρθενικὸν τῆς Θεοτόκου σηκόν*»¹². Ὁ ναὸς παρέμεινε ἀκέραιος μέχρι τὸν ΙΑ΄ αἰῶνα, ὅταν ὑπέστη σημαντικὲς καταστροφές ἀπὸ τὸν Αἰγύπτιο ἡγεμόνα Χάκεμ. Τὸ 1161, μετὰ τὴν κατάληψη τῶν Ἱεροσολύμων ἀπὸ τοὺς Σταυροφόρους, ἡ κόρη τοῦ λατίνου βασιλέως τῶν Ἱεροσολύμων Βαλδουίνου, Μελισσενδή, ἐπισκεύασε τὸν ναὸ καὶ τὸν διακόσμησε μὲ τοιχογραφίες. Ἐκτοτε τὸ οἰκοδόμημα δὲν ὑπέστη καταστροφές καὶ παρέμεινε ἀκέραιο μέχρι σήμερα, γεγονός, τὸ ὁποῖο ὀφείλεται κυρίως στὸν σεβασμὸ τῶν μουσουλμάνων πρὸς τὸ πρόσωπο τῆς Θεοτόκου¹³.

Στὸν πάνσεπτο ναὸ τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου, ἐκτὸς ἀπὸ τοὺς Ἑλληνορθοδόξους, δικαιώματα ἀπέκτησαν καὶ ἄλλες χριστιανικὲς ὁμολογίες. Ἐτσι, τὸ Καθολικὸ τοῦ ναοῦ, τὸ παρεκκλήσιο τῶν Θεοπατόρων (ὅπου καὶ οἱ τάφοι τους), τὸ παρεκκλήσιο τοῦ ἁγίου Νικολάου (τὸ ὁποῖο βρίσκεται ἀνατολικά, στὸ τέλος τῆς κλίμακας πὺ ὁδηγεῖ στὸν κυρίως ναό), τὸ παρεκκλήσιο τοῦ ἁγίου Στεφάνου (πὺ βρίσκεται στὸ βόρειο κέρασ τοῦ ναοῦ), ἀνήκουν ἀποκλειστικὰ στοὺς Ὀρθοδόξους. Τὸ ὑπόλοιπο τμῆμα τοῦ ναοῦ, δηλαδή ὁ Τάφος τῆς Θεοτόκου, ἀνήκει στοὺς Ἕλληνες καὶ τοὺς Ἀρμενίους (ἔχουν ἰδιοκτησία κατὰ τὸ ἥμισυ ὁ καθένας), ἐνῶ ἐντὸς τοῦ ναοῦ ἔχουν θυσιαστήρια καὶ οἱ Κόπτες καὶ οἱ Σύριοι. Οἱ Ἀρμένιοι κατέχουν ἀποκλειστικῶς τὸ παρεκκλήσιο, ἐντὸς τοῦ ὁποῖου βρίσκεται ὁ τάφος τοῦ μνήστορος Ἰωσήφ¹⁴.

Ἀποτελεῖ μεγάλη τιμὴ καὶ εὐλογία γιὰ τοὺς Ὀρθοδόξους καὶ κυρίως γιὰ τοὺς Ἕλληνες τὸ γεγονός, ὅτι ὁ ναός, ἐντὸς τοῦ ὁποῖου φυλάσσεται τὸ θεομητορικὸ μνήμα, ὅπου τοποθετήθηκε ἀπὸ τοὺς Ἀποστόλους τὸ σῶμα τῆς Θεομήτορος, ἀνήκει στὸ μεγαλύτερο ποσοστὸ τοῦ στὸ Ἑλληνορθόδοξο πατριαρχεῖο Ἱεροσολύμων, καὶ οἱ κτίτορες αὐτοῦ τοῦ σημαντικοῦ γιὰ τὴν Ἐκκλησία μνημείου ἦταν Ἕλληνες. Ὁ τάφος

12. ΑΝΔΡΕΟΥ ΚΡΗΤΗΣ, *Εἰς τὴν κοίμησιν*, PG 97, 1064D-1065A.

13. ΙΩΑΝΝΙΔΟΥ ΒΕΝΙΑΜΙΝ (ἀρχιμ.), *ὄπ.π.*, σ. 280.

14. ΕΥΣΤ. ΑΓΑΘΟΥ, *ὄπ.π.*, σ. 649.

τῆς Παναγίας ἀποτελεῖ ἓνα ἀπὸ τὰ σπουδαιότερα προσκυνήματα τῶν Ἁγίων Τόπων καὶ πηγὴ μεγάλης εὐλογίας γιὰ τοὺς πιστοὺς. Εἶναι τόσο πολὺ μεγάλη ἢ σπουδαιότητά του, ὥστε ὁ μέγας δογματικὸς θεολόγος τῆς Ἐκκλησίας, ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνός, ἀπευθυνόμενος σὲ ἐκεῖνον ἀναφέρει: «Σὺ, ὃ τάφων ἱερῶν ἱερώτατε, μετὰ γε τὸν ζωαρχικὸν τοῦ Δεσπότη τάφον, ὃς πηγὴ ὑπῆρξε τῆς ἀναστάσεως. Ὡς γὰρ ἐμψύχω σοὶ διαλλέξομαι. ποῦ χρυσὸς ὁ ἀκίβδηλος, ὃν ἀποστόλων χεῖρες ἐν σοὶ ἐθησαύρισαν; ποῦ πλοῦτος ὁ ἀδαπάνητος; ποῦ τὸ θεοδόχον κειμήλιον; ποῦ ἡ ἐμψυχος τράπεζα; ποῦ ὁ καινὸς τόμος, ἐν ᾧ ἀφράστως ὁ Θεὸς Λόγος χειρὸς ἄνευ ἐγγέγραπται; ποῦ ἡ τῆς χάριτος ἄβυσσος; ποῦ τῶν ἰαμάτων τὸ πέλαγος; ποῦ ἡ ζωοτόκος πηγὴ; ποῦ τὸ πολυπόθητον σῶμα τῆς Θεοτόκου καὶ πολυέραστον;». Καὶ -στὴν ἴδια ὁμιλία- ὁ τάφος τῆς Θεοτόκου φέρεται νὰ ἀπαντᾷ: «Τί ζητεῖτε ἐν τάφῳ τὴν πρὸς τὰ οὐράνια μετεωρισθεῖσαν σκηνώματα; Τί με τῆς φθορᾶς εὐθύνας εἰσπράττεις; οὐ μοι δύναμις τοῖς θείοις ἀντιτείνειν κελεύσματι... Νῦν ἐμὲ περιέπουσιν Ἄγγελοι. Νῦν ἐμοὶ θεία χάρις ἀυλίζεται. Ἐγὼ νοσοῦσιν ἰατρεῖον ἀλεξίπονον πέφυκα. Ἐγὼ πηγὴ ἰαμάτων ἀένναος. Ἐγὼ δαιμόνων ἀλεξιτήριον. Ἐγὼ πόλις φουγαδευτηρίου τοῖς προσφεύγουσι πέφυκα»¹⁵.

15. ΙΩΑΝΝΟΥ ΔΑΜΑΣΚΗΝΟΥ, Ἐγκώμιον εἰς τὴν κοίμησιν τῆς Θεοτόκου, 2, ιζ', PG 96, 745AB.

